

LÄHDETULVA

Iltapäivälehtien lähteiden käyttö Turun terrori-iskun ensiuutisoinnissa

Niko Karvanen & Teemu Kuusijoensuu

Kandidaatintutkielma

Journalistiikka

Kevät 2019

Kieli- ja viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden
Tekijä – Author Karvanen, Niko & Kuusijoensuu, Teemu	
Työn nimi – Title Lähdetulva – Iltapäivälehtien lähteiden käyttö Turun terrori-iskun ensiuutisoinnissa	
Oppiaine – Subject Journalistiikka	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Helmikuu 2019	Sivumäärä – Number of pages 47 sivua + liitteet (1 sivu)
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tässä tutkielmassa tarkastelemme, miten Ilta-Sanomien ja Iltalehden toimittajat käyttivät lähteitä Turun puukotuksen kaltaisessa breaking news -tilanteessa, jossa tapahtuman kokonaiskuva ei ole alkutilanteessa median tiedossa, mutta uutisia on silti julkaistava nopealla tahdilla. Toisaalta terrorismiuutisoinnissa medioiden on otettava huomioon eri intressiryhmien mahdolliset agendan levittämisyhkymykset ja toisaalta sosiaalisen median toimintalogiikka, jossa huhupuheet voimistuvat kaikukammio-ilmion johdosta.</p> <p>Näiden ominaispiirteiden vuoksi toimittajien on kiinnitettävä erityistä huomiota lähteiden luotettavuuden arviointiin. Tutkimme, miten tasapainottelu kiireen ja huolellisuuden välillä ilmenee iltapäivälehtien toimittajien toimintaprosesseissa.</p> <p>Tutkimuksemme aineisto koostuu kuudesta puolistrukturoidusta teemahaastattelusta. Haastattelimme neljää Ilta-Sanomien toimittajaa ja kahta Iltalehden toimittajaa, jotka kaikki työskentelivät joko Turun puukotusiskun tai sitä seuranneena päivänä. Hyödynnämme aineiston analyysissä laadullista sisällönanalyysia ja luokittelemme toimittajien käyttämät lähteet eri luottamusdiskurssien mukaisiin ryhmiin.</p> <p>Toimitusten tiedonhankinnassa painotettiin viranomaisten ja silminnäkijöiden antamia tietoja. Sosiaalisen median kanavia hyödynnettiin lähinnä viranomaisviestinnän tarkkailuun ja silminnäkijäkertomusten keräämisessä sillä oli vähäinen rooli. Viranomaisten antamia tietoja pidettiin lähtökohtaisesti luotettavina, kun taas silminnäkijöiden antamia tietoja testattiin sen perusteella, kuinka moni muu lähde antoi samanlaista tietoa.</p>	
Asiasanat – Keywords Uutisjournalismi, tiedonhankinta, uutiskilpailu, uutistapahtuma, sosiaalinen media, lähde, lähteiden luotettavuus, terrorismiuutisointi, breaking news	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, Kieli- ja viestintätieteiden laitos	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	3
2 Aiempi tutkimus ja käsitteet	5
2.1 Iltapäivälehtien toimintaympäristö	5
2.2 Terrorismiuutisointi	7
2.3 Uutisointi verkkojournalismin aikakaudella	9
2.3.1 Uutisen nestemäisyys	9
2.3.2 Uutiset ja kiire	10
2.3.3 Uutiskilpailu	11
3 Teoreettinen viitekehys	13
3.1 Sosiaalinen media lähteenä	13
3.2 Silminnäkijät lähteenä	15
3.3 Lähteiden luotettavuuden arviointi	16
4 Aineisto ja tutkimusmenetelmät	18
4.1 Turun puukotus esimerkkitapauksena	18
4.2 Tutkittavat mediat	18
4.3 Haastattelut	19
4.4 Laadullinen sisällönanalyysi	21
5 Analyysi	23
5.1 Sosiaalinen media lähteenä Turun puukotuksessa	23
5.2 Silminnäkijät lähteenä Turun puukotuksessa	26
5.3 Uutiskilpailun vaikutus lähteiden käyttöön	32
6 Johtopäätökset	35
7 Lopuksi	40
7.1 Tutkimuksen rajoitteet ja arviointi	40
7.2 Jatkotutkimuksen aiheita	41

Kirjallisuus

43

Liitteet

48

1 Johdanto

Iltapäivälehdillä on keskeinen asema suomalaisessa mediakentässä. Iltalehti ja Ilta-Sanomat tavoittavat molemmat painetulla lehdellään ja digitaalisella sisällöllään yli kaksi miljoonaa ihmistä (Kansallinen mediatutkimus 2018). Näiden kahden lehden välillä vallitsee ankara kilpailu sekä nopeudessa että lukijamäärissä. Pidempään markkinoilla toiminut Ilta-Sanomat oli 1970-luvulla “pysähtyneisyyden tilassa” ja “päivälehtimäisen konservatiivinen”, kunnes Iltalehti tuli markkinoille vuonna 1980, jolloin uudenlainen kilpailutilanne pakotti muokkaamaan toimintatapoja (Kivioja 2008).

Suurin osa iltapäivälehtien tuloista on koostunut irtonumeromyynnistä (Ruuskanen 2010), mikä ohjaa näiden lehtien aihevalintoja ja näkökulmia voimakkaasti. Huomion herättäviin lööppeihin kerätään shokeeraavia uutisia rikoksista ja julkisuuden henkilöistä. Kiinnostavuus onkin Kiviojan (2008) mukaan noussut iltapäivälehdissä tärkeimmäksi uutiskriteeriksi ajaen kaiken muun ohi. Iltapäivälehtien jutut pyrkivät luovalla kielenkäytöllään ja visuaalisella sisällöllään rakentamaan entistä enemmän draamaa esimerkiksi perhesurmista uutisoidessa (Kivioja 2018, 122). Tästä huolimatta kyseiset mediat ovat raportoineet ensimmäisten joukossa valtakunnallisiksi puheenaiheeksi nousseita uutisia.

Perinteiset mediat ovat olleet pitkään murroksessa, ja tämän syynä pidetään kuluttajien siirtymistä tilattavien painettujen julkaisujen ääreltä ilmaisten verkkosisältöjen pariin (mm. Hellman & Nieminen 2015). Tämä on johtanut perinteisen mainostuloihin perustuvan ansaintamallin murtumiseen. Iltapäivälehdistä Ilta-Sanomat oli ensimmäinen, joka onnistui tekemään digitaalisesta toiminnastaan kannattavaa (mts.). Iltapäivälehdet ovat onnistuneet muuttamaan IL Plus- ja IS Extra -palveluillaan digitaalisen ansaintamallinsa mikromaksuista paremmin tuottaviksi tilauspohjaisiksi kokonaisuuksiksi (Kivioja 2018, 231-232).

Toimittajien työ on myös kokenut internetin roolin kasvaessa keskeisen muutoksen. Aiemmin painettuun lehteen kirjoittamisesta koostunut työnkuva on muuttunut usealle alustalle sisällön tuottamiseksi. Lisäksi yleisösuhteiden ylläpitäminen esimerkiksi sosiaalisen median kanavissa on tullut toimitusprosessien rinnalle. (Malmelin & Villi 2015.) Tämä tarkoittaa sitä, että toimittajien harteille kaatuu suurempi työmäärä, jossa olisi lisäksi pyrittävä pitämään tietty taso kilpailua ajatellen. Malmelin & Villi (mts.) korostavat journalismin laadun ja uskottavuuden merkitystä kilpailutekijänä informaation pirstaloitumisen myötä.

Kiire ja saatavuus ohjaavat toimittajan lähteiden valintaa (Reich 2011, 51). Näin ollen toimittaja ei välttämättä ehdi pohtimaan tiedonlähteen luotettavuutta suurissa uutistapahtumissa, joissa kiire nousee vielä tavallista suuremmaksi, sillä tietoa on julkaistava ennen kilpailijoita. Tasapainottelu uutisvoiton ja oikeassaolon välillä on ollut olemassa jo pitkään, kun perusteellisuudelle ja nopeudelle yritetään löytää oikeaa suhdetta (Meyer 2004, 77, Hermidan 2012 mukaan).

Viranomaislähteiltä saa hyvin kontrolloidusti rajallisen määrän informaatiota, jota on täydennettävä muista lähteistä. Huuskonen (2018) havaitsi, että suomalaismedioiden ensimmäinen julkaistu uutinen Orlandon yökerhoiskun kaltaisissa tapahtumissa sisältää enemmän viitteitä ei-perinteisiin sosiaalisen median lähteisiin, kuten silminnäkijöihin, kuin viranomaisiin. Lisäksi merkittävässä tapahtumissa ensikäden lähteitä eli tapahtumat itse havainneita henkilöitä voi olla suuri määrä.

Sosiaalisella medially on toimittajan työkaluna kaksi puolta. Tietoa on tarjolla paljon ja kohtalaisen helposti, toisaalta tietojen paikkansapitävyyttä ei ole kukaan ennakolta tarkistanut ja niitä voidaan helposti muuttaa (Brandtzeig ym. 2016). Journalismin vanhojen toimintamallien mukaan tiedon paikkansapitävyys varmistui silloin, kun tieto tuli useammasta erillisestä lähteestä. Tätä periaatetta on kuitenkin vaikeampaa noudattaa, sillä sosiaalisessa mediassa tietoja voi jakaa näennäisesti useampi ihminen, mutta jokaisen perustana voi vaikuttaa yksi ja sama päivitys. Kyse on kaikukammio-ilmiöstä, jossa samat näkökulmat toistuvat ja muuttuvat oikeiksi suuren esiintyvyytensä vuoksi (Vergeer 2015, Huuskosen 2018 mukaan).

Suomalaisessa mediassa oltiin uuden tilanteen edessä elokuussa 2017, kun marokkolainen Abderrahman Bounane puukotti kymmentä ihmistä Turun kauppatorin läheisyydessä. Terrori-isku nousi valtakunnan ykkösaiheeksi ja uutismediat etsivät kuumeisesti lähteitä välittääkseen kokonaiskuvaa tapahtumista. Turun käräjäoikeus tuomitsi Bounanen kesällä 2018 kahdesta terroristisessa tarkoituksessa tehdystä murhasta ja kahdeksasta terroristisessa tarkoituksessa tehdystä murhan yrityksestä elinkautiseen vankeuteen (Ranta 2018). Tuomiosta tuli lainvoimainen tammikuussa 2019, kun Bounanen asianajaja peruutti valituksen hovioikeuteen (Palmén 2019). Annetun tuomion perusteella määrittelimme Turun puukotukset Suomen ensimmäiseksi terrori-iskuksi.

Myös Turusta jaettiin sosiaaliseen mediaan kuvia ja videoita, joista jakajat olivat tehneet valmiiksi omat tulkintansa. Sosiaalinen media on noussut 2010-luvun taitteessa perinteisten joukkoviestimien rinnalle nopeasti kehittyvien uutistapahtumien, kuten Haitin maanjäristyksen ja arabikevään kansannousujen raportoinnissa (Hermida 2012). Ulkomailla tapahtuneista terrori-iskuista Bostonin maratonin pommi-isku vuonna 2013 oli hyvä esimerkki sosiaalisen median merkittävästä roolista suuren uutistapahtuman käsittelyssä. Iskun jälkimainingeissa verkon kansalaisjournalistit osoittivat

iskun tekijäksi myöhemmin viattomaksi paljastunutta miestä (Starbird ym. 2014, 659). Tämä korostaa tarkistetun tiedon merkitystä, kun käsitellään terrori-iskun kaltaista voimakkaita reaktioita aiheuttavaa tapahtumaa.

Tutkimuksemme tavoitteena on käydä läpi toimittajien prosessia lähteiden valinnan suhteen ja havainnollistaa millaiset tekijät ohjasivat tietolähteiden valintaa. Turun puukotus toimii tuoreena esimerkkinä suuresta uutistapahtumasta, jossa tarjolla olevan tiedon paljoudesta on seulottava olennainen ja luotettava tieto. Lähteiden valikointi vaikuttaa merkittävästi tapahtumista syntyvään kuvaan ja mahdolliset virheet voivat aiheuttaa pahimmillaan paniikkia.

Vaikka nuoret kuluttajat näkevät mediat entistä enemmän viihdyttäjinä (Hellman & Nieminen 2015), joukkoviestimillä on edelleen vastuu välittää luotettavaa tietoa. Nyky-yhteiskunnassa verkossa olevan tiedon luotettavuudesta käydään kiihvasta väittelyä ja median neljäs valtiomahti on asetettu kyseenalaiseksi. Reutersin raportin mukaan 65 prosenttia yhdysvaltalaisista on huolissaan, että juttuja keksitään päästä kaupallisista tai poliittisista syistä (Fletcher 2018). Tästä syystä on median yhteiskunnallisen tehtävän kannalta olennaista avata toiminnan prosesseja ja syitä, miksi jokin tietty taho valikoituu jutussa käytettäväksi lähteeksi.

Kiireellisessä uutistapahtumassa nopea uutisointi ja journalismin ihanteet, kuten tiedon luotettavuus, saattavat olla ristiriidassa. Siksi on olennaista pureutua siihen, kuinka toimituksissa, joissa pyritään tuottamaan entistä pienemmillä resursseilla yhtä paljon tai enemmän uutisia kuin aiemmin, navigoidaan kiireen ja huolellisuuden ristiaallokossa.

1.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksemme tavoitteena on kuvata sitä prosessia, joka lähteiden luotettavuuden arviointiin liittyy kovan julkaisupaineen uutistilanteissa suomalaisessa iltapäivälehdissä.

Esimerkkitapauksena käytämme elokuun 2017 Turun puukotusiskua. Haluamme kartoittaa, miten iltapäivälehtien toimittajat ja uutispäälliköt pohtivat yhtäältä sosiaalisen median lähteiden ja toisaalta silminnäköiden ja lukijoiden antamien tietojen luotettavuutta ja sitä, millaisessa roolissa uutiskilpailu ja kiire olivat lähteiden luotettavuuden arvioinnissa.

Lähestymme aihetta Ville Mannisen (2017) viiden luottamusdiskurssin kautta ja pyrimme sovittamaan lähteiden uskottavuuden arvioinnin prosessit Zvi Reichin (2011) esittelemiin kahden eri koulukunnan mukaisiin raameihin.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Miten lähteiden luotettavuutta arvioidaan toimituksissa suurissa uutistapahtumissa?

2. Millainen journalistinen prosessi liittyy uutistapahtumien informaatiotulvan käsittelyyn?

Pyrimme vastaamaan tutkimuskysymyksiin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla ja laadullisella sisällönanalyysillä. Tutkimusmetodeista ja aineistosta kerromme lisää luvussa 4.

Tutkimuksen toissijaisena tavoitteena on tarkastella, miten uutiskilpailu vaikuttaa tiedonvälitykseen ja lähteiden valintaan suurissa uutistapahtumissa. Tarkastelemme aineiston perusteella, muuttuuko lähteiden luotettavuuden arviointi toimituksissa, kun käynnissä on kiireellinen uutistapahtuma.

Tässä tutkimuksessa emme aio arvioida kyseisten medioiden uutisoinnin onnistumista terrorismi-iskujen yhteydessä, vaan pyrimme valottamaan toimitusten sisäisiä prosesseja. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole tutkia, kuinka paljon lehtien uutisissa oli tietoa, joka ei pitänyt paikkaansa tai ketkä olivat ”voitolla” päivän uutiskilpailussa.

2 Aiempi tutkimus ja käsitteet

Tarkastelemme seuraavaksi suomalaista iltapäivälehdistöä ja uutistapahtumien uutisointia viimeisenä kahtena vuosikymmenenä kohdanneesta muutoksesta, kuten internetin aikakaudella kiristyneestä uutiskilpailusta. Käsittelemme myös terrorismin määrittelymisen hankaluutta sekä terrorismiuutisoinnin ominaispiirteitä.

2.1 Iltapäivälehtien toimintaympäristö

Tutkimuksemme kannalta on olennaista ymmärtää suomalaisten iltapäivälehtien ominaisia piirteitä ja asemaa mediakentässä. Iltapäivälehdistö tyypillisiä ominaisuuksia ovat sensaatiohakuisuus, tunteisiin vetoaminen, vahva visuaalisuus, kepeys sekä nopeasti omaksuttavat sisällöt (Johansson 2007, 31; Kivioja 2018, 33). Tabloidinimityksen aikanaan pienemmän paperikokonsa vuoksi saaneiden lehtien aiheiden pääpaino on skandaaleissa, urheilussa ja viihteessä. Lehdet antavat myös enemmän arvoa niin julkisuuden henkilöiden kuin tavallisten ihmisten yksityiselämälle. (Sparks 2000, 10.)

Suomalaiset Iltalehti (IL) ja Ilta-Sanomat (IS) eroavat kuitenkin brittiläisen ”keltaisen lehdistön” malliesimerkeistä, kuten The Sunista ja Daily Mirrorista voimakkaammalla uutisisällöllään. Lähimpinä verrokkeina voidaan pitää ruotsalaisia Aftonbladetia ja Expresseniä tai yhdysvaltalaisia New York Postia. (Kivioja 2018, 35-36.) Sparksin (2000, 15) sanomalehtijaottelussa ääripäissä ovat vakava lehdistö poliittisine aiheineen ja supermarkettabloidit, joiden uutisagendalla on hyvin vähän tekemistä vakavan lehdistön kanssa. IL ja IS sijoittuvat tällä asteikolla keskivaiheille vakava-populaariin ryhmään (Kivioja 2018, 36), jossa aihepainotus on tabloidimainen, mutta uutiskriteerit ovat kuitenkin lähempänä vakavampia lehtiä (Sparks 2000, 15).

Tavallisen kansan mielikuva iltapäivälehdistä on tyypillisesti negatiivinen juuri kevyiden aiheiden painotuksen takia. Kivioja (2018, 38) tuo esille kontekstin luoman kaksoisstandardin lukijoiden keskuudessa esittämällä, kuinka jonkin murhaajan tarina Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä voi saada kehuja laadukkaasta journalismista, kun taas samansisältöinen juttu iltapäivälehden viikonvaihdeliitteessä saa paheksuntaa mässäilystä. Suomessa iltapäivälehtiin luotetaan Reutersin raportin mukaan valtakunnallista medioista vähiten. IL ja IS saivat molemmat kyselytutkimuksessa

luotettavuudesta arvosanan noin 6 asteikolla 1-10, kun taas eniten luotetun Ylen vastaava lukema on noin 8. (Kalogeropoulos 2018.)

Ilmiö on samanlainen myös Ison-Britannian mediakentässä. Brittiläisten The Sunin ja Daily Mirrorin lukijoiden keskuudessa tehdyssä tutkimuksessa kyseisten tabloidien journalistisia standardeja pidettiin heikkolaatuisina ja niiden kuluttamista puolusteltiin korostamalla, kuinka harvoin kuluttajat kyseisiä lehtiä lukevat (Johansson 2007, 123). Negatiiviset representaatiot toisissa medioissa ja sosiaalisissa konteksteissa vaikuttavat Johanssonin mukaan mielikuviin olennaisesti (mp.)

Kilpailu määrittää useammassa mielessä voimakkaasti iltapäivälehtiä. Keskeinen taloudellisesti erottava tekijä suomalaisten iltapäivälehtien ja päivälehtien välillä on tulonmuodostuksen rakenteessa. Vuonna 2005 iltapäivälehtien tuottorakenteesta 75 % koostui irtonumeromyynnistä, kun taas päivälehdillä irtonumeroiden osuus oli vain 0,3 %. (Ruuskanen 2010, 112.) Tämä tarkoittaa, että iltapäivälehdissä on joka päivä kilpailtava lukijoiden huomiosta, kun uskollisia tilaajia ei ole.

Toisaalta iltapäivälehtien välillä vallitseva keskinäinen kilpailu ohjaa näiden toimintaa olennaisesti. Iltalehden perustamista vuonna 1980 perusteltiin laadukkaamman iltapäivälehden tarpeella, mikä sai puolestaan Ilta-Sanomat ohjaamaan toimintaansa vakavampaan suuntaan (Saari 2007, 119). Iltalehden oli reagoitava tähän ottamalla alkuperäisistä tavoitteista poiketen yleisöä kosiskelevampi, "populaarimpi" linja (mp.). Kilpailuasetelma käänsi molempien lehtien levikit nousuun. IS ja IL nousivat vähäisen kilpailevan sisällön aikana ennen mainosrahoitteista televisiota hallitsemaan omaa "ekologista lokeroaan". (Kivioja 2018, 98-100.)

Television ja internetin myötä kilpailu ihmisten huomiosta on kasvanut ja iltapäivälehtien kaltainen sisältö on tullut yleisemmäksi myös muissa päivälehdissä. Helsingin Sanomat antoi aiemmin Seinäjoen tangomarkkinoiden kaltaiselle suurelle yleisötapahtumalle yhden palstan verran tilaa, mutta on myöhemmin käsitellyt tapahtumaa isoilla jutuilla (Kivioja 2018, 110). Tätä ilmiötä, jossa painoarvo annetaan asiasisällön sijaan enemmän tunteita herättävälle sisällölle, kutsutaan tabloidisaatioksi.

Tabloidisaation merkityksestä journalismille vallitsee erilaisia käsityksiä. Saaren (2007) mukaan mediailmapiiri on muuttunut niin, että yksityisyyttä väheksytään ja iltapäivälehdistä tulee enemmän juorulehden omaisia. Toisaalta Gripsrud (2000) kritisoi tabloidisaatiota käsitteenä pitäen sitä ennemmin journalistisena muotisanana kuin akateemisena konseptina, jolla maalailtaan uhkakuvia

journalismin rappiosta. Ilmiö on myöhemmässä iltapäivälehtitutkimuksessa noussut kuitenkin keskeiseksi tarkastelun kohteeksi.

Median rooli vallan vahtikoirana ja demokraattisen yhteiskunnan ylläpitäjänä on keskeinen tabloidisaatiota tarkastellessa. Johanssonin (2007, 49) mukaan tabloidisoitunut mediamaisema voidaan tulkita kahdesta eri näkökulmasta. Vallitseva käsitys on, että kevyempi sisältö syövyttää demokraattista osallistumista irrottaen kansalaiset sosiaalisista ja poliittisista rakenteista. Toisaalta iltapäivälehdet voidaan nähdä osallistavana ja demokraattisena viestinnän muotona, joka toimii eräänlaisena vastarintana valtarakenteille.

Skandaalien ja onnettomuuksien käsittely lisääntyy tabloidisoituneessa mediassa. Yhteiskuntaa ravistelevissa poikkeustilanteissa, kuten sodassa tai onnettomuuksissa, päivälehtien uutisointi alkaa muistuttamaan enemmän iltapäivälehtien tyyliä (mm. Rahkonen & Ahva 2005; Ruuskanen 2010). Esimerkiksi Konginkankaan onnettomuuden uutisoinnissa Keskisuomalainen käytti kuvituksessaan juuri menehtyneen tytön isää ja representoi kuolemaa ruumispusseilla. Iltapäivälehdille ominaiseen tapaan uutisoinnissa koeteltiin yksityisyyden rajoja. (Ruuskanen 2010, 256-257.) Toisaalta iltapäivälehdissä uhrien korostaminen draaman kuljettamisessa oli vielä voimakkaampaa, kun onnettomuudelle pyrittiin antamaan kasvot (mts. 261).

2.2 Terrorismiuutisointi

Terrorismin määrittely on ollut tutkijoille hankalaa, sillä se, kuka on terroristi, riippuu puhtaasti näkökulmasta. Terrorismin määrittelyä leimaa usein sanonta “toisen terroristi on toisen vapaustaistelija” (mm. Ganor 2002, 287; UNESCO 2017, 19). Määritteleekö yksilö jonkin väkivaltaisen iskun terrorismiksi, riippuu siitä, allekirjoittaako hän tekijän viestin vai ei (Martin 1985, 127). Edes Yhdistyneet kansakunnat (YK) ei ole päässyt yksimielisyyteen määritelmästä, vaikka järjestö on historiassaan tehnyt toimenpiteitä terrorismia vastaan (UNESCO 2017, 19). Terrorismin määrittelyä tutkinut Ganor (2002) ehdottaa terrorismille määritelmää kolmen kriteerin kautta. Ensiksi, jotta teko on terroristinen, siihen täytyy kuulua väkivaltaa tai sen uhka. Toiseksi, iskun tekijän päämäärän pitää olla poliittinen (“poliittinen” pitää sisällään myös uskonnolliset ja ideologiset päämäärät). Kolmanneksi teon täytyy kohdistua siviileihin (Ganor 2002, 294-295). Tämän määritelmän ongelma on ainakin se, että se jättää terrorismin määritelmän ulkopuolelle poliittisessa tarkoituksessa tehdyt väkivaltaiset iskut sotilaallisiin kohteisiin.

Terrorismin ja median suhdetta määrittelee eritoten suhteen symbioottisuus. Terrorismi tarvitsee päämäärät saavuttaakseen mediahuomiota ja media käyttää hyväkseen terrori-iskuja yleisönsä tyydyttämiseksi. Ison-Britannian entinen pääministeri Margaret Thatcher kuvasi julkisuutta “terrorismin hapeksi” jo vuonna 1985 (New York Times, 1985). Terrori-iskujen on sanottu olevan usein tarkasti suunniteltuja, jotta ne houkuttelisivat sähköisen median ja kansainvälisen lehdistön huomion. Terrorismi on usein suunnattu ihmisille, jotka seuraavat tapahtumia, eikä niinkään itse uhreille. (Jenkins 1974, 4.) Terrorismista, joka hyödyntää joukkoviestimien logiikkaa, on käytettykin termiä joukkoviestinnetty terrorismi (*mass-mediated terrorism*) (Nacos 2002, 158).

Tutkijat ovat tehneet ehdotuksia siitä, kuinka joukkosurmaajia tulisi käsitellä mediassa, jotteivat he saisi haluamaansa huomiota ja herättäisi iskuja jäljitteleviä uusia terroritekoja. Yksi ehdotus on esimerkiksi, että yksikään media ei julkaisisi tekijän nimeä tai kuvaa, mutta uutisoisi kaiken muun (Lankford ym. 2018, 265–266). Lankford ym. (2018) toteavat, että joukkosurmaajien medianäkyvyys johtaa ainakin siihen, että murhaajat saavat haluamaansa julkisuutta ja toiset iskujen tekijät alkavat kopioida iskujen tekotapoja sekä tavoitella yhä suurempia uhrilukuja (mts. 262–265).

Suomessa median ja joukkosurmaajien suhteesta puhuttiin paljon viime vuosikymmenen lopulla Jokelan ja Kauhajoen kouluampumisten yhteydessä. Jokelan kouluampuminen sattui Helsingin seudulla ja keskellä päivää, joten paikalle pääsi nopeasti huomattava määrä toimittajia. Toimittajien toiminta kriisipaikalla sai osakseen runsaasti kritiikkiä. Kritiikin keskipisteessä oli toimittajien työskentely, joka ei ollut omiaan vähentämään tragedian osallisten kärsimystä. Uutistapahtumien jälkeen pohdittiin median eettisiä periaatteita siltä osin, keitä on soveliasta haastatella kriisitilanteissa. Lisäksi pohdittiin, sopiiko silminnäkijöitä haastatella silloin, kun tilanne on vielä käynnissä. (Juntunen 2009, 32.) Myös Turun puukotusiskun päivänä mediat haastattelivat runsaasti silminnäkijöitä ja esimerkiksi yrittäjiä, joiden yritys sijaitsee puukottajan kulkemalla reitillä. Heidän haastattelemisessa on kuitenkin yksi merkittävä ero, sillä tilanne oli Turussa haastatteluhetkellä jo ohi. Tarkastelemme silminnäkijöitä uutisten lähteinä lisää luvuissa 3.2 ja 5.2.

Terrorismiuutisointi verkossa kulminoituu erityisesti syyskuun 11. päivän lentokoneiskuihin New Yorkin World Trade Centeriin vuonna 2001. Internet alkoi tässä iskussa näytellä isoa roolia uutisten välittämisessä, koska kaksoistornien mukana tuhoutui tärkeitä antennia, joiden vuoksi New Yorkin alueen monet TV-kanavat ja puhelinlinjat pimenivät. Ihmiset olivat tällöin pakotettuja hankkimaan uutisensa verkosta. (Allan 2006, 54–55.) Ongelmia oli kuitenkin myös verkossa. Kun uutiset tapahtumasta levisivät, suurimmalle osalle isoista uutissivustoista ei pian päässyt kovan liikenteen vuoksi. Ennen syyskuun 11. päivän iskuja Yhdysvaltojen isoimpien uutismedioiden (CNN.com, ABCNews.com, FoxNews.com) päivittäiset kävijämäärät mitattiin sadoissa tuhansissa. Iskupäivänä

kävijöitä tuli kerralla miljoonia. (mts. 53.) Jopa hakukone Google ilmaisi etusivullaan olevassa viestissä syyskuun 11. 2001, että paras lähde uutisten seuraamiseen on tällä hetkellä radio ja televisio. Onkin todettu, että vaikka internetillä oli aiempaa suurempi rooli uutisten välittäjänä, televisio oli kaikkein tärkein uutislähde vielä syyskuun 2001 iskujen seuraamisessa. (Allan 2006, 57-58.) Näin ei kuitenkaan enää ole. Suomessa vuosien 2007 ja 2008 kouluammuskeluiden voidaan sanoa olleen ensimmäisiä uutistapahtumia, joissa mediat kilpailivat toden teolla verkossa (Juntunen 2009, 31).

2.3 Uutisointi verkkojournalismin aikakaudella

Teknologiset läpimurrot 1990-luvulta eteenpäin ovat muuttaneet journalistien työtä ja uutistapahtumien raportointia perustavanlaatuisesti. Internetin yleistyminen on muuttanut käsityksen siitä, mikä uutinen on ja kuinka se rakennetaan. Ympäri vuorokauden uutisia lähettävien televisiokanavien ja internetin myötä uutisista alettiin raportoida reaaliajassa, mikä on lisännyt toimittajien kiirettä ja koventanut uutiskilpailua (Saltzis 2012, 703). Yksi tämän tutkimuksen tavoitteista on kuvata sitä, kuinka kiire ja osaltaan uutiskilpailu ovat vaikuttaneet siihen, miten toimittajat pohtivat lähteidensä käyttökelpoisuutta ja luotettavuutta. Tässä luvussa pyrimme avaamaan käsitteitä, jotka liittyvät uutisointiin verkkojournalismin aikakaudella, kun uutistapahtumista raportointi on siirtynyt reaaliaikaiseksi verkkoon.

2.3.1 Uutisen nestemäisyys

Tutkimukset uutisten tuottamisesta näkivät uutisen pitkään journalistisen työn lopputuotteena ja uutisketjun loppuna. Tämä muuttui viimeistään siinä vaiheessa, kun ensimmäiset ympärivuorokautiset uutiskanavat tulivat televisioon. Tällöin muokattiin käsitystä deadlinesta jokapäiväisenä rutiinina ja siirryttiin uutisten jatkuvaan seurantaan. Verkkouutisten yleistyminen on jatkanut tätä trendiä. (Saltzis 2012, 702.) Viime vuosikymmenien aikana jokaisella alustalla on poistunut teknologisia esteitä, jotka ovat aiemmin hidastaneet uutisten tuottamista. Verkkjournalismi on hyötynyt tästä kehityksestä eniten, jonka vuoksi yleisölle voidaan raportoida tapahtumia reaaliaikaisesti. (Saltzis 2012, 704.) Utista ei siis enää nähdä pysyvänä kokonaisuutena, vaan ikään kuin nesteinä – nestemäistä uutista täydennetään ja korjataan myös sen julkaisun jälkeen.

Karlsson ja Strömbäck (2010) selittävät uutisten nestemäisyyden käsitettä verkossa julkaistun uutisen ominaispiirteillä. Näitä ovat ainakin alustojen konvergensi eli yhdistyminen, välittömyys ja

interaktiivisuus. Näistä interaktiivisuus ja välittömyys havainnollistavat uutisen nestemäisyyttä. Interaktiivisuus mahdollistaa sen, että uutiseen voidaan lisätä sisältöä, jolloin se näyttää eri aikoina erilaiselta. Välittömyys taas mahdollistaa sen, että uutista voidaan muuttaa tai pyyhkiä siitä osia pois myös julkaisun jälkeen. Verkossa voi olla sekä ”kello kymmenen uutiset” että ”kello yhdeksän, kolmekymmentäseitsemän minuutin ja neljätoista sekunnin uutiset” ja niin edelleen. (Karlsson ja Strömbäck 2010, 4.) Erityisesti verkossa uutiset ovat muuttuneet muotoon ”mitä me tiedämme nyt”, ja uutinen voi muuttua merkittävästi seuraavan tunnin aikana (Saltzis 2012, 704).

Suomessa journalistien itsesääntelyelimen Julkisen Sanan Neuvoston (JSN) Journalistin ohjeisiin tuli vuonna 2005 muutos, jonka mukaan uutisen voi julkaista rajallisin tiedoin, kunhan uutista päivitetään heti, kun uutta tietoa on saatavilla. Ennen tätä ohjeissa ei ollut mainintaa siitä, että uutisen voisi julkaista myös rajallisin tiedoin. (Mäntylä & Kairinen 2008, 31-32.) Muutos mahdollisti sen, että Suomessakin pystyttiin siirtymään nestemäisten uutisten aikakauteen.

2.3.2 Uutiset ja kiire

Turun puukotusiskun tai Jokelan ja Kauhajoen kouluammuskeluiden kaltaisia uutistapahtumia leimaa toimittajien kiire. Uutisten muuttuminen nestemäiseksi on muuttanut uutisten tekemisen käytännössä reaaliaikaiseksi. Tutkijoiden kiinnostuksen kohteena on pitkään ollut, miten tämä vaikuttaa journalismin laatuun.

Tutkijat ovat kritisoineet paljon uutisten tuottamisen nopeutta ympärivuorokautisen seurannan yleistymisen myötä. Television uutiskanaville on rutiinia raportoida uutisista suorana lähetyksenä. Kriitikin keskipisteessä on ollut toimittajien pakonomainen tarve siihen, että uutiset lähetetään nimenomaan suorana. Se on vähentänyt aikaa, jonka toimittajat voivat käyttää tapahtumien tarkempaan selvittämiseen (Saltzis 2012, 703). Kolmea brittiläistä 24/7-uutiskanavaa tutkineet Justin Lewis ja Stephen Cushion (2009) toteavat, että *breaking news* -uutistapahtumat, eli uutiset, jotka ovat parhaillaan kehittymässä (Rogers 2017), nähdään usein jännittävinä, dramaattisina, ennakoimattomina ja ennen kaikkea arvokkaina uutisina. Lewis ja Cushion jatkavat, että suurimman osan ajasta ne eivät täytä mitään näistä kriteereistä. Keskittyminen *breaking news* -uutistapahtumiin tarkoittaa käytännössä vähemmän itsenäistä journalismia, vähemmän juttuja paikan päältä ja pienempää lähteiden määrää. ”Breaking newsin” määritelmästä ei myöskään ole päästy yksimielisyyteen. Se, mikä oli *breaking news* -statuksen uutinen Sky Newsillä, ei usein ollut sitä BBC News 24:llä ja päinvastoin. (Lewis & Cushion 2009, 316.) Päätös käsitellä aiempaa enemmän *breaking news* -uutistapahtumia on tutkijoiden mukaan heikentänyt journalismin laatua (mts. 317).

Kaikesta huolimatta esimerkiksi Juntunen (2009) toteaa, että journalismin ydinarvojen ja “nykypäivän paineiden” välillä ei ole niin suurta ristiriitaa kuin usein oletetaan. Kaupalliset ja teknologiset vaatimukset eivät vaikuta suoraan uutistyyliin, vaan organisaatiokulttuuri toimii venttiilinä ulkopuolisten paineiden ja journalismin perusarvojen välissä (Juntunen 2009, 39).

Turun iskussa ei ole epäilystäkään siitä, etteikö tapahtuma olisi ollut perustellusti “breaking news”. Kysymisen arvoista on, kuinka paljon toimittajien työskentelytavat muuttuivat kiireen ja uutiskilpailun vuoksi verrattuna paineettomaan uutistilanteeseen. Tätä tarkastelemme tarkemmin seuraavassa luvussa sekä luvussa 5.3.

2.3.3 Uutiskilpailu

Toimittajien uutisista raportointi tähtää siihen, että faktat raportoidaan mahdollisimman nopeasti tai vähintään nopeammin kuin kilpaileva media. Saltzisin (2012) mukaan suuri määrä etnografisia tutkimuksia on vahvistanut toimittajien lähes pakonomaisen tarpeen saada yksinoikeudella uutisia ja päihittää kilpailijat. Tämä kulttuuri on vahvistunut internetissä, missä kilpailu on intensiivisempää kuin perinteisessä mediassa. (Saltzis 2012, 703.)

Uutiskilpailun ja journalismin laadun suhde on kaksijakoinen. Yhtäältä uutiskilpailun on todettu heikentävän journalismin laatua. Aihetta ennen internet-aikaa tutkinut John Zaller (1999) tuli journalismin laadun ja uutiskilpailun suhdetta tutkiessaan johtopäätökseen, että jokaisessa vertailukelpoisessa osa-alueessa kovempi uutiskilpailu tarkoitti huonompaa journalismin laatua (Zaller 1999, 1). Esimerkiksi paikallisuutiset, joka on kovimman kilpailun alaa yhdysvaltalaisessa mediamaisemassa, tuotti laadultaan huonointa journalismia. Vertaillessa yhdysvaltalaisia sanomalehtiä, joilla on omilla alueillaan suhteessa vähän kilpailijoita, brittiläisiin sanomalehtiin, joissa kilpailu on kovempaa, yhdysvaltalaislehdet päihittivät brittiläiset kollegansa laadussa. (mp.)

Toisaalta tutkijat ovat myös väittäneet, että uutiskilpailu nimenomaan takaa journalismin laadun. Mediatyhtiöt joutuvat maksamaan kovan hinnan, jos he ovat selvästi väärinäytäneet informaatiota. Kun toimittaja Jayson Blairin laajamuotoinen vilpillinen raportointi New York Timesissa paljastui, se johti skandaaliin, jonka päätteeksi päätoimittajat joutuivat eroamaan. (Gentzkow ja Shaprio 2008, 146.) Tutkijoiden mukaan satunnainen havainnointi näyttäisi osoittavan, että kilpailu on tehokas tapa välttää medioita kertomasta vääristynyttä tietoa tai jättämästä tärkeitä faktoja kertomatta (mp).

Uutiskilpailun vaikutusta journalismiin voidaan tarkastella muusta kuin journalismin laadun näkökulmasta. Juntunen (2009) tuo esille tutkimuksessaan kouluampumisista, että medioiden sisältö oli keskenään hyvin pitkälti samanlaista ja useissa jutuissa eri medioilla oli samoja haastateltavia (Juntunen 2009, 37). Muut tutkijat ovat tulleet kriisitilanteiden uutisointia tutkiessaan samaan

tulokseen. Voidaan todeta, että kun tapahtumasta kirjoittavien toimittajien lukumäärä kasvaa, yksittäinen toimittaja seuraa todennäköisesti edellisiä, kilpailevia toimittajia jutun näkökulmaa valitessaan (Hamilton 2004, 23).

3 Teoreettinen viitekehys

Internetin ja sosiaalisen median aikakaudella journalisteilla on käytössään paljon enemmän lähteitä kuin ennen verkkojournalismin aikakautta. Sosiaalisesta mediasta on tullut toimittajille tärkeä työväline ja voimavara, mutta tavallaan myös kilpailija – se on tehnyt perinteisesti portinvartijoina nähdystä toimittajista osin portinvahteja, jotka eivät ole enää yksin päättämässä siitä, mitä asioita julkisuuteen pääsee. Tässä luvussa tarkastelemme miten aiemmat tutkimukset ovat kuvanneet toimittajien lähteitä ja niiden luotettavuutta toimittajien silmissä sekä sitä, miten toimittajat käyttävät työssään sosiaalista mediaa.

3.1 Sosiaalinen media lähteenä

Sosiaalinen media kattaa monia sovelluksia, joiden käyttötarkoitukset vaihtelevat verkostoitumisesta tiedonhankintaan. Journalistiselle työprosessille sosiaalinen media on tuonut mukanaan suuren muutoksen. Massamedian perinteinen harvoilta monille -malli tietojen levittämiseen on muuttunut digitaalisen median aikakaudella, ja etenkin mikroblogipalvelu Twitter on tietojen jakamisen myötä murtautunut journalistien kaltaisten yksittäisten asiantuntijoiden tarpeen (Deuze 2008, Singer 2003, Hermidan 2012 mukaan).

Toimituksissa sosiaalista mediaa käytetään esimerkiksi uutisten levittämiseen, juttujen mainostamiseen, lukijasuhteiden luomiseen ja toimitustyön työkaluna (mm. Broersma & Graham 2012). Tässä tutkielmassa tarkastelemme sosiaalista mediaa toimittajien tiedonlähteenä, ja kuinka toimittajien rooli tiedonvälityksessä on muuttunut. Aiempi tutkimus on keskittynyt voimakkaasti Twitteriin, joten tässä luvussa painotetaan kyseisen palvelun käyttöä uutistyössä.

Twitterin luonteelle uutispalveluna on ominaista lyhyet, yksittäiset tekstin palaset, joihin keskittyminen ei vaadi paljoa aikaa. Twitter on nähty tutkimuksissa tietoisuussysteeminä (*awareness system*), jossa yksittäisen tiedon merkitys vähenee ja arvo muodostuu viestinnän yhteisvaikutuksesta. Uutisten kuluttamisessa käyttäjällä on monia eri mahdollisuuksia kerätä, jakaa, viestiä ja esittää tietoa eri tarkoituksiin tviittivirran pysytellessä taustalla. (Hermida 2010.)

Journalismin kuluttaminen ei ole enää rajattu painettuihin tuotteisiin, vaan journalismi on älylaitteiden yleistymisen myötä kaikkien saatavilla koko ajan. Hermida (2010) on kiteyttänyt tämän kehityksen kaikkialle ulottuvan journalismin (*ambient journalism*) käsitteeseen. Kun tietoa

on saatavilla helposti, toimittajat eivät enää pysty määrittelemään, mitä tietoja lukijoille välitetään. Portinvartijoista on tullut portinvahtijoita. Portinvahtijat eivät pysty hallitsemaan portteja, jonka läpi tiedot kulkevat, mutta pitävät silmällä portteja jatkuvasti ja tarjoavat läpi pääseviä tietoja toisille, jotka tekevät päätöksen tiedon merkityksestä ja käyttökelpoisuudesta (Bruns 2008). Portinvahtijoille on kuitenkin tarvetta, sillä sosiaalisen median käyttäjät todennäköisesti kaipaavat ulkopuolisia kuratoijia myös tulevaisuudessa (Heinderyckx 2015). Syinä tälle tarpeelle pidetään tarjolla olevan tiedon, viihteen ja muun sisällön ylikuormaa, joka vaatii organisointia. Toisena pidetään laadun takeiden puutetta, mikä vaatii käyttäjiltä jatkuvaa luotettavuuden arviointia. (Sundar 2008, 77.)

Sosiaalisen median rooli sanomalehtien ”hitaissa” uutisissa on tutkimuksissa havaittu muita lähteitä tukevaksi ja täydentäväksi. Sosiaalisen median palveluiden käyttöä belgialaisten päivälehtien artikkeleiden lähteenä tutkineet Rasmussen & Harder (2014) havaitsivat, että 45 prosenttia tutkituista artikkeleista käytti sosiaalista mediaa päälähteenä ja sen ohella muita lähteitä. 41 prosenttia artikkeleista puolestaan viittasi sosiaalisen median palveluihin toissijaisena lähteenä (Rasmussen & Harder 2014). Artikkelit esiintyivät useimmiten teemasivuilla, ja yli puolet artikkeleista oli aiheiltaan ”pehmeitä” eli käsittelivät urheilua, kulttuuria ja mediaa (Rasmussen & Harder 2014).

Tutkimuksissa on painotettu paljon sosiaalisen median mukanaan tuomaa muutosta journalistien työhön, mutta tiettyjen prosessien luonne pysyy samana. Beat-journalismissa toimittaja määrätään käsittelemään tiettyä aihetta, kuten parlamenttia tai oikeuslaitosta, jota he tekevät yksinoikeudella. Beat-toimittajat ovat vahvasti sidottuja tiettyyn paikkaan, johon he menevät keräämään materiaalia uutisiin joko lehdistötilaisuuksiin tai puhumaan paikassa työskenteleville lähteille. Näin heistä tulee osa yhteisöä. (Broersma & Graham 2012.) Suomessa esimerkkejä beat-toimittajista ovat politiikan toimittajat sekä rikostoimittajat. Twitterissä suhteet ovat virtuaalisia, mutta luonne on samanlainen. Toimittaja on vahvasti osa sitä yhteisöä, jossa hän kerää tietoja uutisia varten. (Broersma & Graham 2012.)

Hektisten uutistapahtumien ensiuutisoinnissa sosiaalinen media muuttuu tärkeimmäksi yksittäiseksi lähteeksi. Huuskonen (2018) havaitsi suomalaisten uutismedioiden käyttäneen kadonneen EgyptAirin lentokoneen ja Orlandon yökerhoiskujen ensiuutisoinnissa enemmän viittauksia sosiaalisen median lähteisiin kuin muihin. EgyptAir-lentoyhtiön Twitter-tili ja Orlandon tapauksessa Pulse-yökerhon Facebook-sivu olivat uutisoinnin ”tukijalkoja” (Huuskonen 2018, 227).

Twitteristä kaivetut tiedot ovat osittain vähentäneet toimittajien jalkauttamisen tarvetta. Vis’n (2013) mukaan Bruno (2011) luonnehtii Twitter-efektiksi tapaa, jossa uutismediat tekevät

liveseurantaa tapahtumapaikalta ilman paikan päällä olevia toimittajia keräämällä käyttäjien kertomia tietoja sosiaalisesta mediasta. Huuskonen (2018) näkee Twitteristä vaikutteita ottaneen uutisvirtauutisoinnin yleistyneen, kun “juuri nyt”- ja “hetki hetkeltä” -maininnat ovat muuttuneet uutisissa päivittäisiksi. Tämän seurauksena lukija voi havainnoida paremmin toimittajien tiedonhankintaa ja lähteiden luotettavuuden arviointia (Huuskonen 2018, 217.)

3.2 Silminnäkijät lähteenä

Tapahtumien silminnäkijät ovat arvokas lähde toimittajille. Aiemmassa tutkimuksessa on kuitenkin kyseenalaistettu, miksi silminnäkijät ovat niin arvokas journalistinen metodi, sillä esimerkiksi poliisissa ja oikeuslaitoksessa silminnäkijöiden todistukset nähdään vain osittain tarkkoina kertomuksista todellisuudesta. Oikeudessa silminnäkijähavaintojen epäilykset kohdistuvat niiden uskottavuuteen, subjektiivisuuteen ja heikkoon luotettavuuteen. (Zelizer 2007, 411-412.)

Zelizer (2007) jakaa silminnäkijätodistusten käytön evoluution uutisissa neljään vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa kirjapainon yleistymisen jälkeen silminnäkijätodistukset uutisissa olivat usein värittyneitä ja subjektiivisia ja niitä pystyivät antamaan vain sellaiset, joilla oli teknologista ymmärrystä. Kun nämä teknologiset esteet poistuivat, silminnäkijöiden kirjo laajeni. Nykyisessä neljännessä vaiheessa, silminnäkijöiden roolia määrittelee teknologia. Silminnäkijänä voi toimia lähes kuka tahansa, myös muut kuin journalistit. (Zelizer 2007, 241.)

Nykyään silminnäkijähavainnot ovat usein kansalaisten kuvaamia videoita ja kuvia, joita toimittajat saavat käsiinsä sosiaalisesta mediasta tai suoraan lukijoilta. Perinteiset journalistit eivät enää ole yksin vastuussa silminnäkijähavaintojen levittämisestä kriisitilanteissa. Tämä on aiheuttanut ristiriidan journalismin ideaalien ja digitaalisen julkaisualustan välille. Siinä missä journalistin ammattikuvaan on kuulunut aina tietty kontrolli (vrt. portinvartijuus) siitä, mitä julkaistaan, digitaaliselle alustalle taas on tyypillistä laaja osallistettavuus (Lewis 2012, 850). Tutkijat ovat löytäneet todisteita siitä, että journalistit ovat alkaneet nähdä yleisönsä aiempaa enemmän vertaisinaan ja arvostamaan heidän panostaan digitaaliselle ajalle siirtymisen jälkeen (mts. 851).

Tässä tutkimuksessa käytämme silminnäkijähavainnon käsitettä kuvaamaan sekä puhelimitse tavoitettuja puukotusiskun todistajia että lukijoilta vinkkeinä tulleita kuvia ja videoita iskupaikalta. Silminnäkijöiden käyttöä lähteenä Turun puukotuksen ensiuutisoinnissa käsitellään analyysiluvussa 5.2.

3.3 Lähteiden luotettavuuden arviointi

Zvi Reich (2011) on tutkinut toimittajien lähteiden valintaprosessia lähteen uskottavuuden näkökulmasta. Lähteen uskottavuus määräytyy sen perusteella, millä asteella toimittaja tulkitsee lähteeltään saamaa tietoa tarkkana, reiluna, puolueettomana ja luotettavana (Reich 2011, 51). Reich siis näkee lähteen antaman tiedon luotettavuuden toimittajan silmissä vain yhtenä seikkana, jolla lähde voi rakentaa uskottavuutta. Uskottavuus taas on toimittajien mielestä tärkein syy sille, miksi jokin tietty lähde pääsee ääneen. Uskottavuutta seuraa tässä listauksessa lähteen saatavuus ja ajan käytön paineet (mp.).

Reich esittelee kaksi koulukuntaa siitä, minkälainen prosessi lähteiden uskottavuuden arviointi on journalistisessa työssä. Koulukunnat edustavat joko intuitiivista tai analyttistä näkökulmaa. Intuitiivinen-koulukunta (*visceral*) olettaa, että lähteiden uskottavuuden arviointiprosessi on pohjimmiltaan asenteellinen. Lähteelle annettu uskottavuus tai sen puute on enemmän ennakolta tehty olettaus kuin tarkan arviointiprosessin tulos. Tähän prosessiin liittyy olennaisesti ennakoasenteet. (Reich 2011, 53.) Analyttinen-koulukunta (*discretionary*) on edellisen vastakohta, vaikka se ei sulje kokonaan pois prosessiin kuuluvaa intuitiivisuutta. Tässä uskottavuuden arviointi on legitiimi prosessi, joka voi suojella toimittajia julkaisemasta väärää tietoa ja auttaa valitsemaan sopivia kontakteja (mp.). Reich itse pyrki löytämään tutkimuksessaan todisteita molemmista käytänteistä israelilaisia toimittajia tutkiessaan. Tässä tutkimuksessa pyrimme sijoittamaan Iltalehden ja Ilta-Sanomien toimittajien prosessit näihin kategorioihin.

Uskottavuuden lisäksi toimittajien lähteiden käyttöä on tutkittu puhtaasti lähteiden luotettavuuden näkökulmasta. Ville Manninen (2017) esittelee viisi luottamusdiskurssia, jotka ovat toimittajien perusteluita lähteiden käytölle (mts. 59–80). Manninen rakensi luottamusdiskurssit ensin maisterintutkielmassaan (2013) ja jatkoi aiheesta etnografisessa tutkimuksessaan (2017). Luottamusdiskurssit pohjautuvat Shoemakerin ja Reesen (1996) vaikutushierarkiamalliin.

Mannisen esittelemät luottamusdiskurssit ovat ideologinen luottamus, jossa lähde on luotettava itsestään selvästi, kuten viranomaiset. Pragmaattisessa luottamuksessa lähde on tarpeeksi luotettava. Toimittajat arvioivat lähteen tarpeeksi luotettavaksi ja käyttivät sitä esimerkiksi siksi, että kyseinen lähde oli helposti saatavilla. Tähän kategoriaan kuuluvat viranomaiset, asiantuntijat ja tutkimuslaitokset. Pragmaattis-kyynisessä luottamuksessa lähteen luotettavuus on toissijaista, kuten silloin, kun uutisoidaan poliitikkojen sanomisista. Konsensuaalinen luottamus kiteytyy ajatukseen, että lähde on luotettava, koska muut lähteet, kuten toiset mediat, vahvistavat informaation.

Kontekstuaaliselle luottamukselle ominaista on, että lähde on luotettava, mutta suhtautuminen lähteeseen on tapauskohtaista. Yhtiöt ja järjestöt kuuluvat tähän luottamusdiskurssiin. (Manninen 2013, 82.)

Tutkimuksessamme pyrimme havainnollistamaan lähteiden luotettavuuden arvioinnin prosessia luokittelemalla luottamusdiskursseihin ja uskottavuuden koulukuntiin Iltalehden ja Ilta-Sanomien Turun puukotuksen ensiuutisoinnissa käyttämät lähteet. Luottamusdiskursseja sekä lähteiden uskottavuuden arvioinnin koulukuntia tarkastelemme lisää luvussa 6.

4 Aineisto ja tutkimusmenetelmät

4.1 Turun puukotus esimerkkitapauksena

Turussa perjantaina 18. elokuuta 2017 tehty puukotusisku toimii tutkielmassamme esimerkkinä suuresta uutistapahtumasta, jonka mittaluokka vaatii kaikkien toimituksen resurssien keskittämistä aiheen uutisointiin. Vastaavanlaista terrori-iskuksi luokiteltavaa tapahtumaa ei ollut Suomessa tapahtunut (kts. luku 1), mikä tekee siitä lähteiden näkökulmasta kiinnostavan. Aiemmissa ulkomaiden terrori-iskuissa ensikäden lähteet eivät olleet samanlaisessa roolissa, vaan tiedonhankinnassa turvauduttiin kansainvälisten medioiden tietoihin.

Lukuisten aiempina kuukausina tapahtuneiden terrori-iskujen myötä toimittajat olivat käsitelleet aihetta paljon kyseisenä vuonna. Toimituksien terrorismiuutisoinnin periaatteet olivat Turun tapahtumien aikaan tuoreessa muistissa, sillä edeltävänä päivänä Barcelonassa Las Ramblasin turistikadulla ajettiin pakettiautolla väkijoukkoon. Osa haastattelemistamme toimittajista oli kirjoittanut ennen Turun iskua uutisia juuri Barcelonan iskusta.

Terrori-iskun kaltainen tapahtuma, jonka luonteeseen kuuluu terroristien median toimintaperiaatteiden hyväksikäyttö oman agendan ajamiseksi (kts. luku 2.2), on monimutkainen toimintaympäristö toimituksille. Toisaalta tapahtumista on raportoitava tuoreeltaan, mutta uutisoinnissa on oltava erityisen tarkkana, sillä tarkoituksena on välttää paniikin lietsomista.

Turun iskun tapahtumat olivat ohi muutamassa minuutissa, joten uutisoinnissa ei seurattu tapahtumien kehittymistä reaaliajassa, vaan tärkeämpää oli selvittää tapahtumien kokonaiskuva. Toimitukseen tuli haastateltavien mukaan tapahtumista tietoja lukijoilta merkittävä määrä, josta pyrittiin seulomaan ensikäden lähteet eli henkilöt, jotka olivat todistaneet omin silmin tapahtumat.

4.2 Tutkittavat mediat

Tutkimuksemme rajautui iltapäivälehtiin, sillä ne tavoittavat miljoonia lukijoita päivittäin. Näin ollen Alma Median Iltalehdellä ja Sanoma Median Ilta-Sanomilla on keskeinen rooli suurten

tapahtumien tiedonvälityksessä. Iltapäivälehdet pitivät tärkeänä nopeasti uutisten äärellä olemista, mikä käy ilmi esimerkiksi Iltalehden sloganista “Suomen nopein uutismedia”.

Medioiden rajaaminen iltapäivälehtigenreen oli tutkimukselle olennainen, sillä aiempi toimittajien lähdekäytäntöihin kohdistettu tutkimus oli tarkastellut laaja-alaisesti suomalaisia medioita. Tiukempi rajaaminen iltapäivälehtien työprosesseihin oli näin otollinen väylä tuottaa aiheesta uutta tietoa. Iltalehti ja Ilta-Sanomat ovat kahden eri mediatalon samoja yleisöjä tavoittelevia medioita, joiden toimintaa ohjaa vahva keskinäinen uutiskilpailu. Tämän asetelman vaikutuksia lähdekäytäntöihin ei ole aiemmassa tutkimuksessa käsitelty. Yksi iltapäivälehtien toiminnan erityispiirteistä on lukijalähtöisyys, joka ilmenee lukijoiden toimitukseen lähettämien uutisvinkkien sekä lukijakuvien ja -videoiden painotuksessa. Näiden vinkkien määrä ja luotettavuus shokeeraavassa tapahtumassa olivat ominaisuuksia, jonka tutkiminen oli luontevinta juuri iltapäivälehdissä.

Iltapäivälehtien uutiskriteerien erilaisuus muihin medioihin verrattuna ja yksityisyyden rajoja koetteleva uutisointi onnettomuuksissa toimivat eräänlaisena vastapainona sensitiivisyyttä vaativalle terrorismiaiheelle. Vaikka tutkimuksemme ei varsinaisesti kohdistu itse uutisiin ja niiden sisältöihin, toimintalogiikan ja aiheen arkaluonteisuuden ristiriita tarjoaa kiinnostavan kontekstin tarkastella toimittajien työprosessia.

Tapahtumien ainutlaatuisuus laittoi toimitukset uudenlaiseen tilanteeseen, jossa testattiin toimintamallien toimivuutta. Haastateltavien hankkimisvaiheessa havaitsimme konkreettisesti kahden kilpailevan median tarpeen erottautua toisistaan. Ilta-Sanomat esitti vaatimuksen, että sen edustajat esiintyvät haastatteluissa omalla nimellään niin, että heidän edustamansa media tuodaan esille. Noudatimme tätä käytäntöä kaikkien haastateltavien kohdalla.

4.3 Haastattelut

Aineiston keräsimme puolistrukturoituiduilla teemahaastatteluilla. Haastattelukysymykset (liite 1) jaoin neljään eri kategoriaan: yleiskysymykset, sosiaalisen median lähteet, lukijat ja silminnäkijät lähteenä sekä viranomaiset ja muut lähteet. Koska haastateltavilla oli eri työnkuvat uutistapahtuman ensiuutisoinnissa, emme kysyneet kaikkia kysymyksiä kaikilta, vaan valikoimme kysymyspatteristosta kuhunkin haastatteluun sopivat kysymykset. Teemahaastatteluille tyypillisesti kävimme kunkin haastateltavan kanssa läpi samat teemat, mutta kysymysten muotoilu ja järjestys

vaihtelivat (Tiittula & Ruusu vuori 2005, 11). Koska haastattelut olivat puolistrukturoituja, kysyimme lisäkysymyksiä myös patteriston ulkopuolelta (Hirsijärvi ja Hurme 2001, 47). Emme antaneet kysymyksiimme vastausvaihtoehtoja. Täysin strukturoimattoman haastattelun rajasimme pois, sillä siinä rakenne olisi muotoutunut haastateltavan ehdoilla (Tiittula & Ruusu vuori 2005, 11), mikä ei olisi ollut tutkimuksellemme tarkoituksenmukaista. Haastattelut olivat kerronnallisia haastatteluita, ei etnografisia haastatteluja, eli niiden kohteena olivat haastateltavien kertomukset kokemuksista. (Tiittula & Ruusu vuori 2005, 12).

Haastattelimme yhteensä kuutta henkilöä, jotka työskentelivät joko toimittajina tai uutispäällikköinä Iltalehdessä tai Ilta-Sanomissa perjantaina 18. elokuuta 2017 tai lauantaina 19. elokuuta 2017. Neljä haastatteluista suoritettiin kasvokkain Helsingissä. Aikataulujen yhteensovittamisen hankaluuden vuoksi kaksi haastatteluista suoritettiin puhelimitse. Haastattelut olivat pituudeltaan 22–35 minuuttia.

Haastateltavat valikoituvat siten, että otimme yhteyttä molempiin lehtiin, jonka jälkeen lehdissä etsittiin haastateltaviksi toimittajia ja uutispäälliköitä, jotka olivat töissä joko Turun terrori-iskun tapahtumapäivänä perjantaina 18. elokuuta tai lauantaina 19. elokuuta 2017. Molemmissa medioissa kävi ilmi se, että monet puukotusiskun aikaan työskennelleet olivat vaihtaneet työnantajaa, joten heidän tavoittamisensa ei ollut lehden kautta mahdollista. Loppujen lopuksi haastatteluihin valittiin yksi haastateltava, joka oli vaihtanut tapahtuman jälkeen työnantajaa.

Seuraavassa on lueteltuna kaikki tutkimushaastateltavamme. Vaikka haastateltavia on Ilta-Sanomien puolelta enemmän kuin Iltalehdestä, antaa aineisto silti kattavan kuvan molempien lehtien toiminnasta iskujen aikana. Haastattelut tehtiin kasvokkain Helsingissä, ellei toisin ole mainittu.

- Tomi Auremaa, uutispäällikkö, Ilta-Sanomat. Toimi ”super-uutispäällikkönä” perjantai-iltana puukotuksen ensivaiheista iltaan asti. Ilta-Sanomissa super-uutispäällikön tehtävänä on johtaa verkon julkaisutoimintaa ja koordinoida sitä, mitä seuraavan päivän painettu lehti pitää sisällään. Hänet haastateltiin puhelimitse.
- Lauri Silvander, toimittaja, Ilta-Sanomat. Työskenteli iskupäivänä Turussa Ilta-Sanomien videopalvelun ISTV:n toimittajana ja teki muun muassa perjantai-iltana suoran lähetyksen Ilta-Sanomien verkkosivuille.
- Tero Karjalainen, uutispäällikkö, Ilta-Sanomat. Työskenteli ”super-uutispäällikkönä” lauantaina 18.8., eli iskua seuraavan päivän aamuna.

- Stefan Leppänen, toimittaja, Ilta-Sanomat. Jäi työvuoronsa päätteeksi perjantai-iltana työskentelemään Turun iskun uutisoinnissa. Haastatteli muun muassa silminnäkijöitä puhelimitse.
- Tuukka Matilainen, uutispäällikkö, Iltalehti. Työskenteli iskupäivänä perjantaina painetun lehden uutispäällikkönä ja koordinoi erityisesti juuri seuraavan päivän painetun lehden sisältöä.
- Sanna Mattila, toimittaja, Iltalehti. Työskenteli iskupäivänä perjantaina toimittajana. Haastatteli silminnäkijöitä puhelimitse ja seurasi verkon välityksellä viranomaisten tiedotustilaisuutta Turusta. Hänet haastateltiin puhelimitse.

Haastattelut nauhoitettiin ja nauhoitteet toimivat myöhemmin sekä muistiapuna että tulkintojen tarkastamisen välineenä (Tiittula & Ruusuvuori, 14). Nauhoitetut haastattelut litteroitiin kirjoitettuun muotoon. Käytimme litteroinnissa karkeaa tapaa, joten emme litteroineet esimerkiksi äänenpainoja, taukoja tai intonaatioita. Haastattelujen tarkoituksena ei ole analysoida vuorovaikutusta, vaan aineistoa analysoitiin puhtaasti sen perusteella, mitä haastateltava sanoivat. (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 16.) Haastattelujen litterointien yhteispituus oli noin 38 sivua (Times New Roman, fonttikoko 12, rivinväli 1,5).

4.4 Laadullinen sisällönanalyysi

Analysoimme haastatteluista luotua aineistoa laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Laadulliselle sisällönanalyysille tyypillisesti tutkimustamme ei ohjaa mikään yksittäinen teoria, joskin olemme soveltaneet tutkimuksessamme joitain aiempia tieteellisiä teorioita (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Käytämme analyysissä pääasiassa teoriaohjaavaa analyysiä. Tutkimuksessamme teoreettiset käsitteet on tuotu valmiina, eikä niitä luoda aineistosta, kuten aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä. Teoriaohjaavaa analyysiä käytämme silloin, kun arvioimme minkälainen prosessi lähteiden luotettavuuden arviointi on uutistapahtumissa ja miten kiire sekä uutiskilpailu vaikuttavat toimittajien lähteiden luotettavuuden arviointiprosessiin.

Tutkimuksessamme on käytetty jonkin verran myös teorialähtöistä sisällönanalyysiä, jolla tarkoitetaan sitä, että analyysin luokittelu perustuu aikaisempaan käsitejärjestelmään (Tuomi & Sarajärvi 2018). Teorialähteistä sisällönanalyysiä teemme silloin, kun luokittelemme toimittajien lähteiden uskottavuuden arviointiprosessia Reichin (2011) esittelemiin lähteiden uskottavuuden

arvioinnin koulukuntiin ja silloin, kun luokittelemme käytettyjä lähteitä Ville Mannisen (2017, 2013) luottamusdiskursseihin.

Toimittajien lähteiden käyttöä on tutkittu paljon. Tutkimuksemme kannalta keskeisin on Mannisen (2017) etnografinen tutkimus toimittajien lähteiden käytöstä päivittäisessä työssä. Tälle tutkimusjaksolle ei kuitenkaan osunut suurta Turun terrori-iskun kaltaista uutistapahtumaa. Laadullisella sisällönanalyysillämme tarkoitus on kuvata sitä, kuinka toimittajat käyttävät lähteitä isossa uutistapahtumassa, jossa tietoja julkaistaan sitä mukaa, kun niitä toimituksiin saadaan.

Käytännössä analyysimme tapahtui niin, että jaoimme tutkimushaastattelujen vastaukset kolmeen kategoriaan: sosiaalisen median lähteisiin, silminnäkijälähteisiin ja uutiskilpailuun. Näistä poimimme haastatteluissa usein ilmi käyneitä seikkoja analyysiämme varten. Lopuksi tarkastelimme vielä sitä, kuinka haastattelujen lähteiden käyttö sopii haastattelujen perusteella Mannisen luottamusdiskursseihin ja Reichin lähteiden uskottavuuden arvioinnin koulukuntiin.

5 Analyysi

Tässä luvussa tarkastelemme haastatteluaineiston perusteella, minkälainen prosessi lähteiden käyttöön liittyy isoissa uutistapahtumissa. Kuvaamme ensin sitä, kuinka toimittajat käyttivät lähteenä sosiaalista mediaa ja silminnäkijöitä. Tarkastelemme tässä luvussa myös sitä, kuinka uutiskilpailu ja kiire vaikuttivat lähteiden luotettavuuden arviointiin tutkimushaastattelujen perusteella.

5.1 Sosiaalinen media lähteenä Turun puukotuksessa

Haastatteluidemme sosiaalista mediaa koskevista vastauksista kävi ilmi, että toimittajat käyttivät sosiaalista mediaa Turun puukotuksessa niin vastausten kuin kysymysten etsimiseen. Sosiaalista mediaa seurattiin, koska se oli viranomaisten tiedotuskanava, sieltä pystyi etsimään silminnäkijöitä ja siksi, että siellä levisi paljon vahvistamattomia huhuja. Näin toimittajat pystyivät kartoittamaan, mitkä tiedot ovat vielä epävarmoja ja mille kysymyksille yleisö haluaa vastauksia. Sosiaalisen median roolia sekä vastausten että kysymysten etsimisessä olemme havainnollistaneet taulukolla 1.

TAULUKKO 1 Sosiaalisen median käyttö uutistyössä Turun puukotuksen ensiuutisoinnissa

Vastausten etsintä	Kysymysten etsintä
Viranomaistiedotus Twitterissä	Huhut, kuten Myllyn kauppakeskuksen epäselvä tilanne
Silminnäkijähavaintojen etsintä	”Mitä kansalaiset haluavat tietää?”

Vahvistamaton huhu, jolle haettiin nopeasti vahvistusta, oli esimerkiksi ensiuutisoinnissa esiin tullut Myllyn kauppakeskuksen tilanne. Poliisi evakuoivat Turussa sijaitsevan Hansakorttelin kauppakeskuksen varoimenpiteenä, jonka jälkeen sosiaalisessa mediassa lähti liikkeelle huhuja, joiden mukaan myös Raisiossa sijaitseva kauppakeskus Mylly olisi tyhjennetty. Tämä ei kuitenkaan pitänyt paikkaansa (esim. MTV 2017). Toinen sosiaalisessa mediassa liikkunut huhu oli esimerkiksi se, että Hansakorttelissa olisi puukotettu tai ammuttu lisää ihmisiä. Sosiaalista mediaa seuraamalla saattoi hetken vaikuttaa siltä, että terrori-iskun tekijöitä oli useampi kuin yksi. Näitä huhuja myös

Iltalehden ja Ilta-Sanomien toimittajat seurasivat tarkasti ja niiden todenperäisyyttä pyrittiin selvittämään.

Somessahan ne kaikki huhut lähti liikkeelle. -- Että Myllyssä kuulemma lisää hyökkäyksiä, että älkää menkö sinne ja tätä ja tätä. No eihän siellä mitään ollut--. (Uutispäällikkö Tomi Auremaa, IS)

Huomionarvoista on, että toimittajat käyttivät samaiseen kysymysten etsintään myös omia tuttaviaan. Esimerkiksi Ilta-Sanomien Lauri Silvander kertoi, että hän sai matkalla viranomaisten tiedotustilaisuuteen tuttaviltaan heitä askarruttavia kysymyksiä, joita hän sitten pyrki kysymään poliisilta tiedotustilaisuudessa.

Sosiaalista mediaa käytettiin kuitenkin kenties ensisijaisesti vastausten etsimiseen. Tärkein lähde sosiaalisen median sisällä oli viranomaiset, sillä Lounais-Suomen poliisilaitos otti nopeasti Twitterin käyttöön tiedotuskanavana. Tämä oli toimittajille tärkeää, sillä poliisia oli vaikea tavoittaa puhelimitse.

Lisäksi sosiaalinen media toimi työkaluna silminnäkijöiden etsinnässä. Jaottelimme tämän vastausten etsintä -kateogriaan.

Haastattelija: Minkälaisia tietoja kaivettiin erityisesti somesta?

No varmaan niitä samoja mitä -- eli siis etsittiin siis silminnäkijöitä, että mitä siellä on tapahtunut niin kertomaan niistä tapahtumista tarkemmin. (Toimittaja Stefan Leppänen, IS)

Tärkeimmät sosiaaliset mediat Turun puukotuksen ensiuutisoinnissa olivat toimittajille Twitter ja Facebook. Tutkimushaastatteluissa ei käynyt ilmi, että kukaan toimittajista olisi käyttänyt uutistyössä mitään muita sosiaalisia medioita.

Twitterin etu uutisoinnissa, sen lisäksi, että se toimi viranomaisten tiedotuskanavana, oli se, että alusta on julkinen ja keskustelu Turun tapahtumista oli siellä vilkasta. Facebookissa keskustelu painottuu yksityisiin ryhmiin ja jokainen käyttäjä löytää sieltä eri sisältöä. Twitterissä lähes kaikki Turku koskevat twiitit pystyy hakemaan esimerkiksi aihetunnisteita käyttämällä. Facebookin puolesta taas puhui se, että se on ”tavan kansan” sosiaalinen media, jolla on huomattavasti enemmän käyttäjiä kuin Twitterillä.

Haastattelija: Mikä oli tärkein sosiaalinen media tässä?

Kyllä mä veikkaisin, että Twitter kuitenkin siinä mielessä et sinne tuli niinku nopeimmin sitä tietoa sitten ja tietysti se on eri tavalla julkinen kuin sit joku Facebook. Väittäisin, että Twitter siinä nyt oli se ykköslähde. (Toimittaja Leppänen, IS)

Twitteristä tuli kuitenkin yllättäviäkin näkemyksiä.

Haastattelija: Mikä oli tärkein sosiaalinen media, mitä käytettiin lähteenä?

Kyllä se on Facebook, jota tavan kansa käyttää.

Haastattelija: Miks Facebook oli tärkein?

Se on muutenkin, että se on massojen sosiaalinen media, että Twitter on aika, se ei tällä tasolla, tällä tasolla toimi ollenkaan ja sitten Instagram on erityyppinen. Facebook on tärkein.

(Uutispäällikkö Tero Karjalainen, IS)

Sen lisäksi, että sosiaalinen media toimi lähteenä vastausten ja kysymysten etsimiseen, se toimi myös uutisten jakoalustana. Vaikka tässä tutkielmassa ei painoteta tätä näkökulmaa, todettakoon, että uutisten poikkeuksellisuuden takia yksi toimittajista rauhoitteli huhumyllyä kerran jopa yksityisessä Facebook-ryhmässä. Tämä kuvastaa hyvin sitä, minkälainen kaoottisuus sosiaalisessa mediassa vallitsi uutisten levitessä.

--Olen [Eräässä Turun alueen Facebook-ryhmässä], niin sinne tuli viesti -- että Myllyssä kuulemma lisää hyökkäyksiä -- No mehän tietenkin selvitettiin nämäkin, kysyttiin poliisilta ja poliisi kertoi siinä, että tää on ihan niinku turvaamistoimenpiteitä mitään siellä ei siis tapahdu. No mä muistan, että kaiken sen kiireen keskellä laitoin sinne, että rauha vain täällä, että tää tieto ei muuten pidä paikkaansa. (Uutispäällikkö Auremaa, IS)

Kuten kerroimme luvussa 3.1, sosiaalinen media on muuttanut toimittajien roolia julkisuuden portinvartijoina. Koska lähes kuka tahansa voi nostaa tärkeäksi kokemiaan asioita ja tietoja julkisuuteen välittämättä niiden todenperäisyydestä, journalistien portinvartijuusrooli on muuttunut portinvahtija-muotoon. Tässä metaforassa toimittajat eivät niinkään sääntele sitä, mitä pääsee julkisuuteen, vaan ennemminkin seuraavat sitä läheltä. Tutkimushaastatteluiden perusteella voidaan sanoa, että toimittajat ovat tietoisia tästä muutoksesta. Toimittajien luotto omaan toimintaan on silti olemassa, koska heidän edustamillaan legitimeillä uutismedioilla on saatavilla vahvistettua tietoa. Vahvistetun tiedon rooli korostui Turun puukotuksessa, jolloin sosiaalisessa mediassa oli liikkeellä paljon huhuja.

Toimittajat näkivät sosiaalisen median Turun puukotuksen ensiuutisoinnissa siis enemmän voimavarana, työvälineenä ja lähteenä kuin kilpailijana. Tämä kävi ilmi tutkimushaastatteluista pääasiassa implisiittisesti. Yhdessä haastattelussa sitä kysyttiin myös suoraan.

Haastattelija: Näikö sosiaalisen median enemmän tavallaan kilpailijana vai semmosena lähteenä ja voimavarana?

No voimavara se enemmän on ja sit siinä on tietysti se et kun... Sitä on hankala käsittää kilpailijana koska siellä pystyy leviämään mitä vain, -- mutta -- periaatteessa meiltä pitäis niinku löytää seulottua tietoo. (Uutispäällikkö Tuukka Matilainen, IL)

Samantyyppistä ajattelua nousi esiin niin ikään muista tutkimushaastatteluista. Sosiaalisen median roolista kilpailijana puhuttiin haastatteluissa melko vähän, mutta jopa työkaluna sen roolia vähäteltiin. Silminnäkijöillä ja viranomaisilla oli paljon sosiaalista mediaa tärkeämpi rooli toimittajien lähteenä – ja sosiaalista mediaa käytettiin paljolti vain näiden tahojen saavuttamiseksi.

Haastattelija: Millainen somen [sosiaalisen median] rooli oli? Kuinka paljon tarvetta sille oli vinkkien rinnalla?

Musta tuntuu, että aika pitkälti se some oli nyt lähinnä semmonen, koska musta aika paljon tuli kuitenkin niissä vinkeissä heti alusta asti niistä tapahtumista ja muusta. -- En ainakaan muista, että olis niinku nimenomaan somesta nyt noussu mitään kauheen erityistä. (Toimittaja Leppänen, IS)

5.2 Silminnäkijät lähteenä Turun puukotuksessa

Tutkimukseen haastatellut toimittajat ja uutispäälliköt nostivat puukotusiskun silminnäkijät viranomaisten ohella yhdeksi tärkeimmäksi lähteeksi tapahtuman ensiuutisoinnissa, kun tapahtumien vakavuus ja laajuus alkoivat selvitä. Tässä luvussa kuvaamme, mihin silminnäkijöitä käytettiin journalistisessa työssä, miksi silminnäkijähavainnointia haluttiin, miten niiden luotettavuutta arvioitiin ja miksi silminnäkijöiden antamia lausuntoja jätettiin julkaisematta. Näin pyrimme kuvaamaan sitä, mikä on silminnäkijöiden rooli lähteenä kiireellisissä uutistapahtumissa. Silminnäkijähavainnoilla tarkoitamme tässä sekä puukotusiskun nähneitä että iskupaikoilta toimituksiin lähetettyjä kuvia ja videoita.

Toimittajat sekä Ilta-Sanomissa että Iltalehdessä valjastettiin heti alussa etsimään silminnäkijöitä ja soittelemaan viranomaisille. Ilta-Sanomilla oli sattumalta toimittaja paikalla Turussa heti tapahtumien jälkeen, joten tämä alkoi etsiä paikan päältä silminnäkijöitä samalla, kun toiset yrittivät kiinni viranomaisia.

-- siellä on meidän oma toimittaja, joka lähtee tätä asiaa selvittämään ja kyselemään sieltä silminnäkijähavaintoja ja sitten me alettiin luonnollisesti soittamaan poliisille, poliisikin oli aika lailla niin kun tukossa, sieltä tietojen saaminen siinä vaiheessa oli aika hankalaa. (Uutispäällikkö Auremaa, IS)

Haastattelija: Mistä lähteistä sitten alettiin kaivamaan tietoa lisää?

Viranomaiset, lukijoiden yhteydenotot, siellä paikalla olleet silminnäkijät, toimittajat kentälle kaivamaan, että ne oikeestaan oli ensin varmasti.... Taisi varmaan lähiseudun yrittäjätkin ketä siinä torin ympäristössä on... (Uutispäällikkö Matilainen, IL)

Silminnäkijöitä etsittiin paitsi Turussa olleiden toimittajien avulla, myös toimituksiin yhteyttä ottaneiden lukijoiden kautta, sosiaalisesta mediasta sekä pyytämällä paikalla olleita ottamaan yhteyttä toimitukseen ensimmäisten uutisten yhteydessä julkaistuilla pyynnöillä.

Silminnäkijöiden havainnoilla pyrittiin esimerkiksi täydentämään viranomaisten tiedotusta. Alkuvaiheessa kaikkea vaadittavaa tietoa ei pystytty tarkistamaan viranomaisilta, joten tapahtumien kulun selvittämisessä nojaututtiin silminnäkijöihin.

-- esimerkiks nämä tapahtumapaikat, eli missä eri kohdissa näitä puukotuksia tapahtui, niin muistan, että se oli yks semmonen asia mitä ei tuota tullut, ainakaan ihan kauhean tarkkaan niin poliisilta siinä. Olikohan niin että ei edes tullut siinä saman päivän aikana, en ole nyt ihan varma siitä, mutta joka tapauksessa se oli semmonen mikä niinku ainakin alkuvaiheessa ja pitkään oli niinku hyvin vahvasti niitten silminnäkijöitten kertoman varassa, että missä eri kohdissa tämä oli tämä puukottaja uhrejaan iskenyt. (Toimittaja Leppänen, IS)

Me ei kaikkee tietoo vahvistettu viranomasilta, kun kerätään silminnäkijähavaintoja, kun silminnäkijä jotain kertoo tälläisissä tilanteissa, niin kaikkea ei vaan voi vahvistaa viranomasilta. Tommosis ensitiedoissa. (Uutispäällikkö Auremaa, IS)

Mediat etsivät silminnäkijöitä, jotka olivat nähneet puukottajan. Isku oli kuitenkin edennyt nopeasti, joten silminnäkijähavainnot eivät olleet välttämättä kovin käyttökelpoisia journalistisesta näkökulmasta.

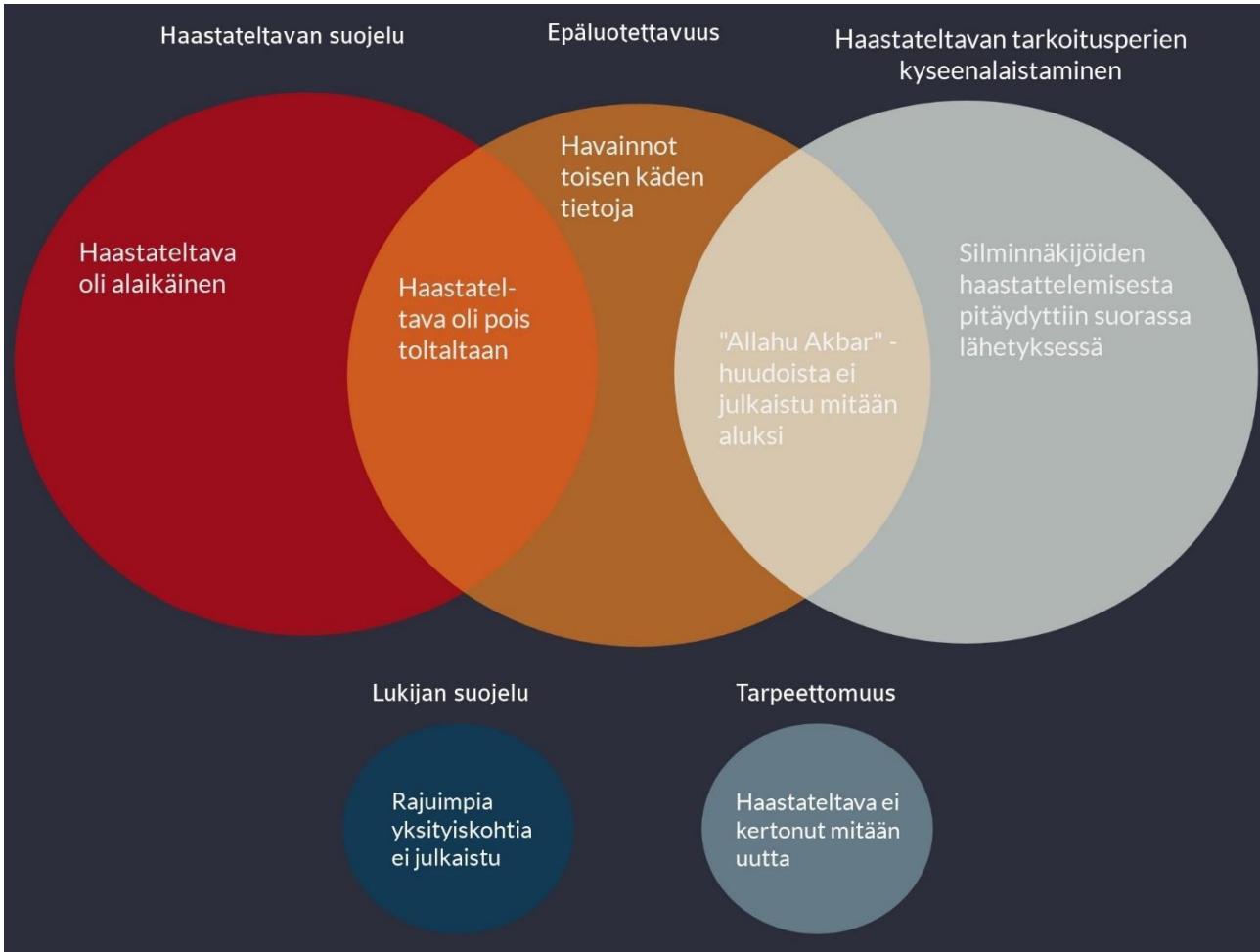
-- ihmiset on nähneet itsekin aika välähdyksenomaisia havaintoja siitä hetkestä, semmoset silminnäkijähavainnot, joiden kanssa olin itse tekemisessä, niin ne ei ollut kovin hedelmällisiä jutun

teon kannalta, että aika vaisuja, sen takia että ihmiset ei ollut nähnyt niin paljoo. (Toimittaja Sanni Mattila, IL)

Tutkimushaastatteluiden perusteella voidaan sanoa, että silminnäkijöiden ja heidän havaintojensa luotettavuutta pohdittiin toimituksissa paljon. Silminnäkijähavaintoihin ei luotettu automaattisesti, vaan jokainen tarina arvioitiin erikseen. Tutkimushaastatteluissa kävi ilmi, että yksi tapa vakuuttaa jonkin faktan luotettavuudesta, oli saada se usealta eri silminnäkijältä. Tämän periaatteen mukaan toimiminen ei kuitenkaan ollut täysin ongelmaton.

Mutta tommonen tapahtuma on siitä hankala että kun se aiheuttaa tän - - efektin, että et tota tarina muuttuu matkalla ja ihmiset alkaa levittää niinku niitä toisen käden tietoja, niin silloin ei voi luottaa enää siihen, että jos tulee niinku sama viesti useammasta kanavasta niin se on voinut yhtäläillä vaan levitä niin laajalle että jengi luulee että se on totta. (Uutispäällikkö Matilainen, IL)

Kaikkea, mitä silminnäkijät lausuiivat, ei julkaistu, vaan molemmat mediat jättivät julkaisematta silminnäkijöiden lausuntoja. Löysimme yhteensä viisi syytä, minkä vuoksi silminnäkijähavaintoja jätettiin julkaisematta. Kokosimme nämä syyt oheiseen Vennin diagrammiin (kuvio 1), sekä annoimme jokaisesta syystä ainakin yhden konkreettisen esimerkin, joka tuli esille tutkimushaastatteluissa.

KUVIO 1 Syitä, miksi silminnäkijähavaintoja ei julkaistu.

Viisi syytä, miksi silminnäkijähavaintoja ei julkaistu, olivat haastateltavan suojelu, lausunnon mahdollinen epäluotettavuus, haastateltavan tarkoitusperien kyseenalaistaminen, lukijan suojelu sekä tiedon tarpeettomuus. Aina syitä ei mainittu haastatteluissa suoraan, vaan osan muodostimme omien tulkintojemme perusteella. Käymme seuraavaksi läpi, mitä kullakin syyllä tarkoitettiin. Joissakin tapauksissa silminnäkijähavaintoa ei julkaistu, koska haastateltavia haluttiin suojella. Yhtä puhelimesta tehtyä silminnäkijähaastattelua ei hyödynnetty mitenkään, sillä silminnäkijä oli alaikäinen. Lisäksi tämä ei kertonut lausunnossaan mitään uutta, joten Ilta-Sanomat päätti jättää haastattelun käyttämättä.

Hän oli siis muistaakseni, olisko ollu 15-vuotias, en nyt ihan varmuudella muista, mutta siis kuitenkin aika nuori ja tietysti yleensä ei, ei niinku sitten haastatella tai lähtökohtaisesti jos noin nuortakin haastatellaan, varsinkin jossain tämmösessä aiheessa, niin usein sitten vanhemmilta pyritään tai huoltajilta pyritään pyytämään sitten vielä lupa tähän asiaan ja nyt sitten tässä tilanteessa, koska hänen siinä kertomuksessa ei sinänsä ollu mitään uutta ja näin, niin sitten todettiin että, et no ei nyt vaan julkaista tästä sitten mitään. (Toimittaja Leppänen, IS)

Lisäksi tutkimushaastatteluihin kävi ilmi, että tapahtuman shokeeraavuuden vuoksi toimituksissa punnittiin, voiko ihmisiä haastatella, vai ovatko he liiaksi pois tolaltaan. Tämä näkemys tuotiin esille monessa haastattelussa, mutta kukaan ei tutkimushaastatteluihin muistanut, että silminnäkijähavaintoja olisi jätetty sen vuoksi julkaisematta. Lisäsimme sen kuitenkin esimerkiksi oheiseen diagrammiin, sillä se on tutkimushaastattelujen perusteella selvästi asia, joka otetaan uutistilanteissa huomioon.

Jos siellä on selvästi joku shokkitilassa tai muussa niin ei, ei niinku tota semmosia lähetä haastattelemaan. (Uutispäällikkö Matilainen, IL)

Me käytiin läpi, että mimmosessa mielentilassa ja kysyin vähän häneltä [haastattelua tekevältä toimittajalta], että arvioi sä, että onko nämä haastattelukelpoisia -- (Uutispäällikkö Auremmaa, IS)

Silminnäkijähavaintoja jätettiin julkaisematta myös sen takia, että niitä pidettiin mahdollisesti epäluotettavina tai siksi, että niiden todenperäisyyttä ei pystytty varmentamaan tarpeeksi hyvin. Tällaisia lausuntoja olivat lähinnä silminnäkijöiden kertomukset, joita he kertoivat omien kuulopuheidensa perusteella, näkemättä itse tapahtumia.

-- Muistan kans itse asiassa jututtaneeni et sitten oli tämmösiä toisen käden, jonkun joku kaveri tai sukulainen tai joku oli nähnyt jotain mutta hän ei sitten itse ollut nähny ja tuota sitten niitäkin sitten kaiveltiin et olis päässy siihen tavallaan siihen ensikäden tietoon käsiksi.

Haastattelija: Eli semmosta tietoo, missä kaveri näki, niin sellaista ei käytetty?

Ei, ei suoranaisesti käytetty joo... (Toimittaja Leppänen, IS)

Heti Turun puukotusiskun alussa alettiin yleisesti puhua iskun tekijän mahdollisesta terroristisesta motiivista ja ulkomaalaistaustaisuudesta. Siksi toimituksissa otettiin huomioon se, että silminnäkijähavaintoja antavilla ihmisillä saattaa olla ”oma agenda”, jolla viitattiin rasistisiin, maahanmuuttovastaisiin tai muslimivastaisiin näkemyksiin. Silminnäkijöiden luotettavuutta arvioidessa otettiin huomioon, kuinka heillä saattaa olla kyseenalaiset tarkoitusperät antaa lausuntoja. Yksi esimerkki tästä oli Ilta-Sanomien suora lähetys iskupäivän iltana. Lähetys alkoi viranomaisten tiedotustilaisuudella, jonka jälkeen se jatkui toimittajan juontamana. Lähetyksessä käytiin läpi tiedotustilaisuudessa kerrottuja asioita, esimerkiksi puukottajan kulkema reitti.

Me kuultiin, että siellä on paljon ihmisiä kaupungilla, ja sit niiden viestien ja sen somepöhinän perusteella niin harkittiin, että tehdääks me suora ollenkaan, koska se haastattelemineen siin vaihees olis ollu vähän riskaabelia niinku monessakin mielessä, että olisi voinut olla ihmisiä, jotka on tolaltaan ja toisaalta sellaisia jotka haluaa ajaa omaa agendaansa vaikkapa meidän

lähetyksessä. -- Mut me tehtiin se suora lähetys joka tapauksessa. -- Tehtiin silleen poikkeuksellinen ratkaisu, ettei haastatella ketään, ja sit meillä oli niinku valmius vetää liu'ut alas jos joku tulee siihen lähetykseen huutelemaan. (Toimittaja Lauri Silvander, IS)

Toimituksissa pohdittiin tarkasti myös sitä, mitä julkaistaan puukottajan ”Allahu akbar” -huudoista. Iltta-Sanomissa tehtiin päätös, että puukottajan ”Allahu akbar” -huudoista ei julkaista aluksi mitään, vaikka tieto huudosta tuli usealta silminnäkijältä.

Sieltähän tuli näitä kommentteja.... -- Lähti nää heti tämmöset jutut -- liikkeelle, jotka oli aika niinku raflaavia ja tota että kuultiin että siellä huudettiin Allahu Akbaria ja muuta. No mehän ei niitä suoraan sellasenaan julkastu -- vaan siinä käytettiin tosi tarkkaa harkintaa. Siinä vaiheessa, kun tää tieto meille tuli niin, joo, voihan se olla, että näinhän on ollut, mutta jos nää onkin ollut jotain muuta, niin sillä on aika voimakas vaikutus sitte jos loppujen lopuks selviää että nää on onkin jotain ihan humpuukia---. (Uutispäällikkö Auremaa, IS)

Myös Iltalehdessä otettiin huomioon se, että silminnäkijät ja lukijat saattavat ajaa omaa agendaansa. Iltalehdessä kuitenkin julkaistiin tieto tekijän ”Allahu akbar” -huudoista Turusta kuvatun videon perusteella. Tällä videolla kukaan ei kuitenkaan huutanut ”Allahu akbaria”. (Iltalehti 2017.)

Haastattelija: Miten arvioit sosiaalisesta mediasta tulleiden tietojen luotettavuutta noin lähtökohtaisesti. Pystyykö mitään käyttämään semmosenaan?

Noo... mitäänhän ei pitäisi käyttää semmosenaan, en sano etteikö käytetty, koska se tilanne oli aika tota kaoottinen, niin kaikki ei mennyt sitten myöskään ihan virallisen työnohjauksen kautta että siinä toimittaja laittoi itse materiaalia julki, mutta siinä tulee just se, että kun on aika hankalaa kaikista päivityksistä sanoo, että onko ne niin kuin jonkun henkilön itsensä kuvaamaa materiaalia vai onko se saanut ne käsiinsä jotakin muuta kautta niin ja se jakaa sitä itse, jona aikana se on voinut tehdä täysin oman tulkinnan siitä materiaalista, että mitä siinä tapahtuu ja sit siinä on suuri vaara tota väärinymmärrykseen. (Uutispäällikkö Matilainen, IL)

Silminnäkijähavaintoja jätettiin julkaisematta myös siksi, että ne olivat tarpeettomia ja tiedot oli jo saatu muualta. Yksi syy jättää lausuntoja julkaisematta oli myös lukijan suojele.

Jotain raaimpia yksityiskohtia jätettiin vaan kertomatta --. Kyllä niissä harkintaa käytettiin. (Uutispäällikkö Auremaa, IS).

5.3 Uutiskilpailun vaikutus lähteiden käyttöön

Journalistien lähteiden käyttöä on tutkittu etnografisesti seuraamalla uutistoimittajien työtä (mm. Manninen 2017), mutta näiden tutkimuksien puute on se, että niiden ulkopuolelle jää Turun puukotukseen tai muuhun isoon uutistapahtumaan oleellisesti liittyvä uutiskilpailu ja kiire. Pyrimme tässä luvussa hahmottamaan sitä, miten hektiseen uutistapahtumaan liittyvä kiire ja mahdollinen uutiskilpailu vaikuttivat lähteiden käyttöön ja niiden luotettavuuden arviointiin Turun puukotusiskun ensiuutisoinnissa. Uutiskilpailua, kiirettä ja muita medioita tarkastellaan luvussa kahdesta näkökulmasta: miten muut mediat toimivat lähteenä ja miten muut mediat toimivat uutiskilpailun luojina.

Mannisen (2013, 82) mukaan toimittajat seuraavat työssään muita medioita, ja saattavat arvioida jonkin lähteen tai tiedon luotettavaksi, jos se tieto löytyy toisestakin mediasta. Tätä Manninen kutsuu tiedon konsensuaaliseksi luottamukseksi. Haastattelujen perusteella niin toimittajat kuin uutispäälliköt seurasivat toisia medioita myös Turun puukotuksen ensiuutisoinnissa. Tarkoitus oli löytää tietoja, jota omalla uutissivustolla ei vielä ollut.

-- vaikka ei olla edes itse saatu selville, että siinä tilanteessa..., sitten rehdisti siteerataan että vaikka Hesari kertoo nyt tällä tavalla näin ja tota pyritään hankkimaan niitä tietoja sitten jälkikäteen ja varmasti toisissa taloissa toimitaan aika lailla samalla tavalla. (Uutispäällikkö Matilainen, IL)

Haastatteluissa kävi ilmi, että ensiuutisoinnissa uutiskilpailun merkitys oli vähäinen, sillä mediat olivat saaneet tiedot iskusta suunnilleen samoihin aikoihin. Tapahtumien kulun selvittäminen oli tärkeintä, jolloin tiedot olivat luonteeltaan pieniä yksityiskohtia. Tällöin ei ollut mahdollisuutta isoihin uutisvoittoihin.

Se oli pikemminkin varmaan yksittäisten tarinoiden kautta kilpailua. Jollakin oli joku henkilö, joka kenties oli vaikka lähtenyt tän puukottajan perään tai sitten joku oli saanut jotain semmosta, että joku näki lähempää kun joku toinen. -- En en pysty sanomaan että oliko jollakulla vaikka niinku epäilystä sinällään jotain tosi merkittävää --. Suht sekuntipeliä se on ollut kaikkien osalta varmaan -- (Uutispäällikkö Matilainen, IL)

Sen sijaan, että isossa uutistapahtumassa olisi kilpailtu isoista uutisvoitoista ja skuupeista, voittoja haettiin esimerkiksi tietynlaisten juttuformaattien kautta. Uutistilanteissa lehdille on tyypillistä julkaista samantyyppisiä juttuja, kuten ”7 asiaa, jota emme vielä tiedä tästä uutisesta”. Se, kuka

onnistuu julkaisemaan tämän tyyppisen jutun parhaimpaan aikaan, saa helpoiten isoimmat lukijamäärät. Isoissa uutistapahtumissa uutiskilpailussa pärjääminen on toimittajien mielestä jopa onnenkauppaa.

Haastattelija: Saiko joku media jonkun ison uutisvoiton mitä muut ei saanut, mitä olis pitänyt siteerata, tuleeko tällästä mieleen?

*Ei tuu mieleen, just tommoset perus isot uutistapahtumaformaattit, juttuformaattit mitä luettelini, että ”Näin tapahtumat etenivät” ja ”viime minuutit” ja ”avoimet kysymykset”, kyl ne on semmosia mitä kaikki tekee ja joku voi joskus ajoittaa sen tekemisen parempaan aikaan kun joku toinen media...
(Toimittaja Mattila, IL)*

Jos poliisi ei ehdi tiedottaa, vaikka sähköpostilla jostakin asiasta, niin sittenhän se johtaa siihen että niille soitellaan jatkuvasti ja sitten se joka sattuu soittamaan oikealla hetkellä nii saa vaikka tiedon siitä että on saatu kiinni tämä epäilty. (Uutispäällikkö Matilainen, IL)

Toimittajat ja uutispäälliköt kertoivat tiedostavansa uutiskilpailun koko ajan. Aineiston perusteella muodostuu ajatus, että uutiskilpailu ja toisten medioiden seuraaminen on toimittajille ikään kuin sisäänrakennettua. Toimittajat ja uutispäälliköt eivät kertoneet uutiskilpailun ja sen aiheuttaman kiireen vaikuttaneen siihen, kuinka tarkasti kutakin lähdettä ja tietoa tarkasteltiin.

Haastattelija: Vaikuttiko kiire siihen, miten jonkun lähteen luotettavuutta arvioitiin?

Ei.

Haastattelija: Eli se prosessi oli samanlainen?

Kyllä se aina on, ei sitä ei sitä voi niinku kiireellä. Juttu on valmis sitten kun se on valmis.

Haastattelija: Oliko uutiskilpailu sulla mielessä tässä?

Aina, aina joka sekunti on. (Uutispäällikkö Karjalainen, IS)

Ilta-Sanomien uutispäällikkö Auremaan mukaan kiire kyllä vaikutti siihen, että joitakin lähteitä arvioitiin vähemmän aikaa kuin sellaisessa tilanteessa, jossa ei ole kiirettä. Tällaiset tilanteet eivät kuitenkaan ole hänen mukaansa vertailukelpoisia.

-- Jos mietitään että on joku hidas -- että ollaan selvitelty jotain asiaa päiväkausia tai pidempään, totta kai silloin on aikaa pohtia, mutta nää ei oo suoraan verrannollisia. -- kyllä, tietenkin vaikutti että pohdin sitä vähemmän, kun ollaan noin hektisessä uutistilanteessa. -- Päätökset piti tehdä nopeesti, mutta silti aina piti arvioida se lähteen luotettavuus. Sitä mä haluan korostaa.

(Uutispäällikkö Auremaa, IS)

Sen sijaan, että uutiskilpailu olisi vaikuttanut lähteiden luotettavuuden arviointiin negatiivisesti, sillä tuntui olevan Turun puukotusiskussa jopa päinvastainen vaikutus. Molempien iltapäivälehtien toimittajien ja uutispäälliköiden vastauksissa korostui ajatus siitä, että hektisessä uutistilanteessa on parempi pitää maltti ja huolta siitä, että oman lehden sivuilta on löydettävissä kaikki oleellinen ja uusin tieto aiheesta.

No uutisihmisenä uutiskilpailu on sisäänrakennettu, ei sitä silleen ajattele, mutta tässä jos jossain ajatteli sitä ehkä käänteisesti -- tässä on niinku mahdollisuus että jos me lähetään hosumaan ja nopeuden kustannuksella asioita tekemään niin mennä tosi isosti vihkoon ja viidakkoon.

(Uutispäällikkö Auremaa, IS)

-- noi on niin tavallaan isoja tapahtumia, että siinä keskitytään niin paljon siihen -- että meidän omat pyörät pyörii parhaimmalla tavalla -- Niin on tärkeää että meidän sivuilla olis sitten mahdollisimman kattavasti kaikki se tieto. (Uutispäällikkö Matilainen, IL)

Uutiskilpailulle ilmeni aineistossa myös erilainen tulkinta. Isoissa tapahtumissa toisten medioiden siteeraaminen ei ole yksiselitteisesti tappio uutiskilpailussa, vaan se osaltaan edesauttaa oman sivuston tietojen kattavuutta.

-- jos jollakulla tulee jotakin semmosta mikä niinkun ehdottomasti on tota merkittävää, niin sitten siteerataan ja sehän on niinkun osittain uutiskilpailua ja hyvin pitkälti myös yleisön palvelemista.

(Uutispäällikkö Matilainen, IL)

6 Johtopäätökset

Tutkimuksemme tavoitteena oli kuvata sitä prosessia, joka liittyy iltapäivälehtien toimittajien lähteiden luotettavuuden arviointiin hektisissä uutistapahtumissa. Pyrimme kartoittamaan, miten iltapäivälehtien toimittajat ja uutispäälliköt pohtivat sosiaalisen median lähteiden ja toisaalta silminnäkijöiden ja lukijoiden antamien tietojen luotettavuutta ja sitä, millaisessa roolissa uutiskilpailu ja kiire olivat lähteiden luotettavuuden arvioinnissa.

Tutkimuskysymyksemme olivat:

1. Miten lähteiden luotettavuutta arvioidaan toimituksissa suurissa uutistapahtumissa?

2. Millainen journalistinen prosessi liittyy uutistapahtumien informaatiotulvan käsittelyyn?

Ensimmäiseen kysymykseen vastaus on monisyinen, sillä lähteiden luotettavuuden arviointiprosessi riippui puhtaasti lähteestä. Viranomaislähteisiin luotettiin niin itsestään selvästi, ettei toimituksissa käytetty aikaa tai resursseja niiden luotettavuuden arviointiin. Myös poliitikkojen ja virkamiesten antamat tiedot menivät Turun puukotuksen uutisoinnissa läpi ilman sen kummempaa luotettavuuden arviointia. Sen sijaan silminnäkijöiden antamia tietoja tarkasteltiin jonkin verran luotettavuuden näkökulmasta. Tällöin esille nousivat seikat, kuten tarinan samankaltaisuus muiden saatavilla olevien tietojen kanssa, sekä tarinan yleinen uskottavuus.

Toiseen tutkimuskysymykseen voi aineistomme perusteella sanoa, että sosiaalisen median ja lukijoiden lähettämien vinkkien muodostamasta informaatiotulvasta pyritään tekemään toimituksissa selkeä poimimalla siitä tiedot, joiden todenperäisyydestä ei ole vielä tietoa. Näitä tietoja pyritään sitten vahvistamaan luotettavista lähteistä, kuten viranomaisilta ja silminnäkijöiltä. Informaatiotulvaa pyritään tekemään selkeäksi lukijoille “asioita, joita emme vielä tiedä tapahtumasta” -tyylisillä artikkeleilla.

Turun puukotuksesta tekee uutistapahtumana poikkeuksellisen erityisesti käytettävissä olevien lähteiden ja lukijoiden antamien vinkkien määrä. Haastateltavat totesivat, että Turun iskun ensiuutisoinnissa lähteitä oli käytössä huomattavan paljon. Tapahtuman poikkeuksellisuus tuli selväksi toimituksessa hyvin nopeasti jo sen takia, että lukijoilta alkoi tulla niin paljon vinkkejä. Iltalehden uutispäällikkö kertoi ymmärtäneensä uutisen merkittävyyden, kun lukijoilta tuleva lähes katkeamaton vinkkien virta alkoi keskittyä vain Turun tapahtumiin. Tämä tapahtui heti iskun

jälkeen. Yleensä juttuvinkit koskevat aiheita maan ja taivaan väliltä, mutta yhtäkkiä kaikki vinkit koskivat yksinomaan Turkuu.

Olemme erottaneet Turun puukotuksen ensiuutisoinnissa käytetyt lähteet yhteensä viiteen eri yläkategoriaan. Ne olivat viranomaiset (Lounais-Suomen Poliisi, KRP), sosiaalinen media, silminnäkijät ja lukijat, poliitikot ja virkamiehet sekä muut mediat. Pyrimme sijoittamaan käytetyt lähteet Mannisen (2017) esittelemiin luottamusdiskursseihin ja Zvi Reichin (2011) esittelemiin lähteen uskottavuuden arvioinnin koulukuntiin (taulukko 2). Tällä voimme kuvastaa sitä, miksi ja millä tavalla toimittajat luottavat tiettyihin lähteisiin, ja kuinka Mannisen luottamusdiskurssit toimivat, kun niitä sovelletaan kiireelliseen uutistilanteeseen. Emme käsittele sosiaalisen median lähteitä yksittäisenä lähteenä, koska siihen lukeutuu useampi alla mainittu lähde, joten jätimme sen tämän jaottelun ulkopuolelle.

TAULUKKO 2 Ensiuutisoinnissa käytetyt lähteet

Lähde	Esimerkki	Luottamusdiskurssi	Lähteen uskottavuuden arviointi
Viranomaiset	Poliisi, sairaalan johto	Ideologinen	Intuitiivinen
Silminnäkijät ja lukijat	Silminnäkijäläusunnnot, silminnäkijöiden lähettämät kuvat ja videot	Pragmaattinen	Analyyttinen
Poliitikot ja virkamiehet	Sisäministeri, Turun kaupunginjohtaja	Pragmaattis-kyyninen	Intuitiivinen
Muut mediat	Esim. IS, IL, HS, TS	Konsensuaalinen, pragmaattis-kyyninen	Intuitiivinen

Aineiston perusteella kävi ilmi, että luottamus viranomaisiin oli ideologista, eli niihin luotettiin itsestäänselvästi. Lisäksi viranomaisten tiedotus keräsi toimittajilta ja uutispäälliköiltä kiitosta. Kukaan tutkimukseen haastatelluista ei kysyttäessä todennut, että viranomaiset olisivat jättäneet kertomatta tiettyjä tietoja. Se, mitä poliisin tiedotuksesta jäi epäselväksi, oli haastateltavien mukaan perusteltua. Poliisi ei joko tiennyt tiettyjä faktoja itsekään, tai ei pystynyt vastaamaan turvallisuussyihin vedoten. Ilta-Sanomien toimittaja Silvander totesi, että toimittajia kiinnosti esimerkiksi se, onko kaupungilla turvallista. Tähän poliisi vastasi, että aluetta on turvattu, mutta ei

ole huono ratkaisu pysyä kotonakaan. Haastattelujen perusteella toimittajat ymmärsivät, miksi poliisi jätti joihinkin kysymyksiin vastaamatta.

Viranomaisten yläkategoriaan lisäsimme myös Turun yliopistollisen sairaalan johdon, joka oli mukana muun muassa iskupäivän iltana viranomaisten yhteisessä tiedotustilaisuudessa. Sairaalan johto toimi lähteenä sairaalaan kuljetettujen loukkaantuneiden uhrien määrän, terveydentilan ja mahdollisten kotouttamisaikojen selvittämisessä. Myös sairaalan johtoon luotto oli ideologista.

Silminnäkijöiden lausunnot toimivat tärkeinä lähteinä viranomaistiedotuksen aukkojen täyttämässä. Silminnäkijälausuntojen voidaan katsoa uppoavan luottamusdiskursseista pragmaattiseen luottamukseen: silminnäkijähavaintoja käytettiin, koska se oli paras tarjolla oleva lähde. Silminnäkijälausunnoissa voidaan kuitenkin nähdä myös konsensuaalisen luottamuksen piirteitä, sillä havaintojen oikeellisuudesta saatiin varmuus, kun sama havainto tuli kahdesta tai useammasta lähteestä. Vaikka Manninen itse käsittelee konsensuaalista luottamusta lähinnä medialähteiden kautta, hän toteaa, että konsensuaalista luottamusta voi ilmetä muulloinkin kuin toisia medioita lainatessa (Manninen 2017, 70).

Silminnäkijät ja lukijat olivat kaiken kaikkiaan tärkeä lähde toimittajille. Tämä on linjassa Lewisin (2012, 851) ajatuksen kanssa siitä, että journalistit näkevät yhä enemmän yleisönsä vertaisinaan ja arvostavat heidän panostaan journalismille. Yleisön ottamat kuvat ja videot olivat tärkeä lähde toimittajille, ja niitä myös julkaistiin medioiden verkkosivuilla.

Yksi lähde toimittajille oli silloinen sisäministeri Paula Risikko, joka oli paikalla iskupäivän iltana järjestetyssä tiedotustilaisuudessa. Poliitikkojen puheet kuuluvat usein pragmaattis-kyyniseen luottamuksen luokkaan, sillä näissä lähteen luotettavuus on toissijaista (Manninen 2017, 70). Usein poliitikkojen puheet ovat uutisten arvoisia, vaikkei tieto olisikaan täysin paikkansa pitävää. Turun iskussa ja sitä seuranneessa tiedotustilanteessa tilanne oli kuitenkin hieman toinen.

Tiedotustilaisuudessa Risikko nimittäin kertoi, että iskun tekijä oli ”ulkomaalaisen näköinen” (esim. Ilta-Sanomat, 2017). Tällöin hän toimi uutisten lähteenä myös muutoin kuin poliitikon roolissa.

Samaisessa tiedotustilaisuudessa oli paikalla myös Turun silloinen kaupunginjohtaja Aleksis Randell. Häntä suorassa lähetyksessä haastatellut Lauri Silvander totesi, että hänen arvonsa lähetykselle oli ”symbolinen”, eikä häntä käytetty lähteenä esimerkiksi tapahtumien kulun selvittämisessä. Ainoa tieto, jonka kaupunginjohtaja antoi oli se, kuinka kaupunki tukee kaupunkilaisia iskun jälkeen. Näin ollen voidaan todeta, että kaupunginjohtaja sopii luottamusdiskursseista pragmaattis-kyyniseen luottamukseen. Häneen luottaminen oli toissijaista, koska haastattelun arvo oli symbolinen.

Muita medioita lähteenä käytettäessä luottamus on Mannisen mukaan yleensä pragmaattis-kyynistä (Manninen 2017, 66-70) tai konsensuaalista (mts. 70-74). Pragmaattis-kyynistä luottamus on muun muassa siksi, että medialainauksen tekemällä toimittaja usein pesee kätensä tiedon luotettavuuden takaamisesta ja jättää vastuun lainaamalleen medialle. Tällöin uutisen alkuperäisen lähteen luotettavuus on toimittajalle toissijaista. (mts. 70.) Luottamus toisiin medioihin on konsensuaalista siksi, että ne perustuvat useamman lähteen yksimielisyyteen. Kuten todettu, aineistossa ei tullut esiin yhdeltäkään medialta mitään isoa uutisvoittoa, jota muut mediat olisivat ryhtyneet joukolla siteeraamaan. Muista medioista saatettiin kyllä poimia tietoja, mutta ne olivat sellaisia, jotka toimittaja pystyi itsekin tarkistamaan. Yleisesti muita medioita seurattiin juuri siksi, että niistä pystyi seuraamaan, onko kaikki saatavilla oleva tieto jo tarjolla omalla sivulla. Iltalehden toimittaja Sanni Mattila kertoi seuranneensa erityisesti toista iltapäivälehteä, eli Ilta-Sanomia. Muut seurattavat mediat olivat hänen kohdallaan lähinnä Helsingin Sanomat ja MTV.

Vaikka Manninen (2017) tutki etnografisesti toimittajien lähdekäytäntöjä luottamusdiskursseja muodostaessa, eikä tutkimusjaksolle osunut Turun puukotuksen kaltaista isoa uutistapahtumaa, luottamusdiskurssit toimivat lähteiden luotettavuuden kategorisoinnissa tutkimuksemme perusteella hyvin myös tällaisessa tilanteessa. Kaikki lähteet, joita Turun iskun ensiuutisoinnissa käytettiin, soveltuvat lähteiden luotettavuuden kategorisointiin luontevasti. Kategorisointi havainnollistaa toimittajien luottamusta lähteisiin tavalla, joka ei tullut ilmi haastatteluissa.

Toimittajien lähteiden luotettavuuden arvioinnin lisäksi tutkimme toimittajien lähteiden uskottavuuden arviointia Zvi Reichin (2011) koulukuntien mukaan. Löysimme ominaispiirteitä molemmista koulukunnista, intuitiivisesta ja analyttisestä. Riippui puhtaasti lähteestä, arvioitiinko lähteen uskottavuutta intuitiivisesti vai analyttisesti. Viranomaislähteissä uskottavuuskysymystä ei pohdittu, eli uskottavuuden arviointi oli intuitiivista. Lähteen uskottavuuden arviointi oli intuitiivista myös silloin, kun uutisoitiin poliitikkojen ja virkamiesten lausunnoista sekä muiden medioiden tietojen pohjalta.

Lähteen uskottavuuden arvioinnin voidaan sanoa olleen analyttistä silloin, kun toimituksissa pohdittiin silminnäkijähavaintojen luotettavuutta. Niitä punnittiin selvästi tarkemmin kuin edellä mainittuja lähteitä, kuten kuvasimme luvussa 5.2. Emme kysyneet suoraan lähteiden uskottavuuden arvioinnista, vaan teimme vastauksista tulkintoja.

Sosiaalisen median käyttöä koskevat tuloksemme ovat linjassa aikaisemman tutkimuksen kanssa. Pystyimme löytämään aineistosta viitteitä niin sanotusta kaikukammio-ilmiöstä, jossa samat näkökulmat toistuvat sosiaalisessa mediassa (Vergeer 2015, Huuskosen 2018 mukaan). Toimittajat

ovat ottaneet tämän ilmiön huomioon työssään.. Kun perinteisesti toimittajat ovat varmistuneet tiedon luotettavuudesta saatuaan sen useammasta kuin yhdestä lähteestä, sosiaalisessa mediassa tähän on syytä suhtautua varauksella. Kahdesta eri sosiaalisen median lähteestä löydetty tieto voi olla peräisin yhdestä ja samasta lähteestä, ja ainakin Iltalehden uutispäällikkö toi tämän näkökulman esille haastattelussa.

Heinderyckxin (2015) näkemys siitä, että portinvahtijoina toimiville toimittajille on tarvetta, koska sosiaalisen median käyttäjät kaipaavat ulkopuolisia kuratoijia myös tulevaisuudessa, tuli esille teemahaastattelussa. Toimittajat ovat hyväksyneet ajatuksen siitä, etteivät he enää voi olla ensimmäisiä, jotka kertovat kaikki tapahtuman tiedot. Sen sijaan he toimivat sosiaalisessa mediassa liikkuvien tietojen vahvistajina. Luotettavista uutismedioista poimittu tieto ei vaadi kuluttajalta jatkuvaa luotettavuuden arviointia, toisin kuin sosiaalisesta mediasta poimittu tieto.

7 Lopuksi

7.1 Tutkimuksen rajoitteet ja arviointi

Tutkimuksemme tavoitteena oli kuvata iltapäivälehtien lähteiden luotettavuuden arviointia ja lähteiden käyttöä Turun puukotuksen ensiuutisoinnissa. Tutkimuksemme tavoite onnistui mielestämme molempien tutkimuskysymysten kohdalla. Kuvasimme sitä, kuinka lähteiden luotettavuutta arvioidaan toimituksissa ja minkälainen journalistinen prosessi informaatiotulvan käsittelyyn liittyy.

Sen sijaan tutkimuksen toissijaiseen tavoitteeseen, eli uutiskilpailun vaikutukseen lähteiden luotettavuuden arvioinnissa, ei tällä tutkimusmetodilla pystytty vastaamaan parhaalla mahdollisella tavalla. Tutkimuksemme tulosten mukaan uutiskilpailu ja kiire eivät vaikuta siihen, kuinka iltapäivälehdissä tarkastellaan lähteiden luotettavuutta. Teemahaastatteluissa kukaan ei myöntänyt uutiskilpailulla olleen vaikutusta. Erilaisia ja kenties rehellisempiä vastauksia olisimme saattaneet saada, jos olisimme tarjonneet haastateltaville anonymiteetin ja lisänneet tutkittavien medioiden määrää, jotta yksittäiset toimittajat eivät olisi olleet haastatteluissa tunnistettavissa. Luovuimme anonymiteetin tarjoamisesta Ilta-Sanomien pyynnöstä. Ilta-Sanomat linjasi, että heidän toimittajansa kommentoivat omilla nimillään, jotta iltapäivälehtien prosesseja ei voisi sekoittaa keskenään. Uutiskilpailun vaikutusten selvittämiseksi vielä parempi tutkimusmetodi olisi ollut etnografinen tutkimus, jossa tutkittavia toimittajia seurattaisiin ensin päivittäisessä työssä ja sitten isossa ja kiireellisessä uutistapahtumassa, jonka jälkeen toimittajan prosesseja voisi verrata keskenään. Tämän tutkimusmenetelmän ongelma on kuitenkin se, etteivät isot uutistapahtumat ole ennustettavissa.

Teimme tutkimushaastattelut 12. ja 14. marraskuuta, eli noin vuosi ja kolme kuukautta Turun puukotusiskun jälkeen. Tutkimushaastatteluissa kävi toistuvasti ilmi, etteivät haastateltavat muistaneet kaikkia yksityiskohtia työpäivästään yli vuoden takaa. Osaan kysymyksistä tutkimushaastateltavat vastasivat yleisellä tasolla, koska eivät pystyneet muistamaan miten asia eteni juuri Turun iskun kohdalla. Tutkimuksemme olisi näin ollen pitänyt tehdä aikaisemmin, mieluiten heti tapahtuman jälkeisinä kuukausina.

Tutkimustulostemme yleistettävyyys on kyseenalaistettavissa. Haastattelimme yhteensä kuutta iltapäivälehdessä uutispäällikkönä tai toimittajana työskennellyttä. Turun iskun uutisoinnissa on

työskennellyt pelkästään iltapäivälehdissä kymmenittäin toimittajia. Emme saaneet kahdesta iltapäivälehdessä haastatteluun kaikkia toimittajia, joita olisimme halunneet. Alun perin tarkoituksena oli haastatella molemmista lehdistä neljää tekijää, kahta uutispäällikköä ja kahta rivitoimittajaa. Tämä ei kuitenkaan onnistunut muun muassa kandidaatintutkielman tiukan aikataulun sekä tutkittavissa medioissa tapahtuneen työntekijöiden vaihtuvuuden vuoksi. Tutkimuksemme yleistettävyyden puolesta puhuu kuitenkin se, että kaikkien haastateltavien mukaan lähteiden luotettavuuden arvioinnin prosessi oli melko samankaltainen. Näin ollen on syytä olettaa, että se olisi sitä myös muiden, tämän tutkielman ulkopuolelle jääneiden toimittajien mielestä.

Teemahaastatteluiden kysymyksien mahdollista johdattelevuutta on syytä arvioida. Vaikka patteriston kysymykset olivat neutraaleja, johdattelevuutta pystyi havaitsemaan patteriston ulkopuolella kysytyistä lisäkysymyksissä. Tällainen esimerkki löytyy ainakin haastattelusta, jossa toimittaja Lauri Silvander puhui Turun kaupunginjohtajan arvosta journalistisena lähteenä. Käytimme tutkimuksessa tästä termiä ”symbolinen arvo”, joka tuli kuitenkin haastattelussa ensimmäisenä haastattelijan suusta. Tämän jälkeen Silvander vahvisti, että kyseessä oli myös hänen mielestään vain symbolinen arvo. Tässä kohdassa haastattelussa oli siis jonkin verran johdattelevuutta.

7.2 Jatkotutkimuksen aiheita

Tutkimuksemme rajallisuus tarjoaa useita hyviä jatkotutkimuksen aiheita. Turun puukotusisku oli uutistapahtumana sellainen, että se on hyvin todennäköisesti aiheuttanut toimintatapojen muutoksia Suomen medioissa. Ainakin Iltalehden uutispäällikön kanssa tehdystä haastattelusta kävi ilmi, että toimintaperiaatteet ja työskentelytavat ovat lehdessä muuttuneet. Tarkempi kartoitus siitä, miten toimintaperiaatteet ovat käytännössä muuttuneet eri medioissa, olisi mielestämme paikallaan selvittää. Samalla muutosta voisi verrata edelliseen kertaan, kun suomalaisissa medioissa toden teolla tarkasteltiin toimintatapoja, eli vuosien 2007 ja 2008 kouluammuskeluihin (Juntunen 2009).

Tutkimuksessamme pyrimme selvittämään jonkin verran lisääntyneen kiireen merkitystä virheelliseen uutisointiin. Tässä aiheessa raapaisimme tutkielmassamme hädin tuskin pintaa. Yksi jatkotutkimuksen aihe voisi olla, kuinka lisääntynyt kiire ja vähentyneet resurssit ovat vaikuttaneet uutistapahtumien ensiuutisoinnin esiintyviin virheisiin. Tätä voisi tutkia esimerkiksi vertailemalla oikaisujen määrää isoista uutistapahtumista ennen verkkouutisoinnin aikakautta ja sen jälkeen.

Myös Julkisen Sanan Neuvostossa käsiteltävien juttujen ja langettavien päätösten määrän selvittäminen voisi valottaa sitä, kuinka kiire ja vähentyneet resurssit ovat vaikuttaneet journalismin laatuun.

Tutkimuksessamme selvisi myös se, että toimittajat näyttäisivät olevan tyytyväisiä poliisin tiedottamiseen Turun puukotuksen uutisoinnissa. Lähihistoriasta löytyy toisenlaisiakin esimerkkejä. Joulukuussa 2016 Imatralla tapahtui ammuskelu, jossa kuoli kolme ihmistä. Välikohtauksen viranomaistiedotus keräsi tuolloin runsaasti kritiikkiä, sillä ensimmäisen ja toisen poliisitiedotteen välissä oli jopa yhdeksän tuntia aikaa (esim. Uusi Suomi 2016). Vajaa vuosi myöhemmin Turun puukotuksessa tilanne oli täysin toinen. Isku tapahtui kello 16.02 ja jo kello 19 viranomaisten yhteisessä tiedotustilaisuudessa oli paikalla niin Lounais-Suomen poliisi, Keskusrikospoliisi kuin silloinen sisäministeri. Tutkimuksella voisi kuvata tarkemmin, kuinka poliisi on muokannut omaa tiedotuslinjaansa Imatran iskun jälkeen, vai onko kahdessa täysin erilaisessa tiedotuslinjassa kyse lähinnä sattumasta ja alueellisista eroista. Samalla voisi tutkia sitä, millaisena toimittajat näkevät viranomaistiedotuksen laadun.

Niin Imatran ammuskelua kuin Turun puukotusta varjosti väärän tiedon leviäminen sosiaalisessa mediassa. Jatkotutkimukselle on tarvetta myös tästä näkökulmasta. Miten huhujen ja väärän tiedon leviämistä voi estää yhtäältä uutismediat ja toisaalta poliisi omalla tiedottamisellaan? Tätä voisi selvittää kyselytutkimuksella, joka kartoittaa, kuinka paljon yleisöt käyttävät sosiaalista mediaa lähteenään uutistapahtumissa.

Kirjallisuus

- Allan, S. (2006). *Online news: Journalism and the Internet*. McGraw-Hill Education (UK).
- Apple, R. W. (1985). *Thatcher Urges The Press to Help "Starve" Terrorists*. The New York Times. <https://www.nytimes.com/1985/07/16/world/thatcher-urges-the-press-to-help-starve-terrorists.html> [Viitattu 6.12.2018]
- Brandtzaeg, P. & Lüders, M. & Spangenberg, J. & Rath-Wiggins, L. & Følstad, A. (2016). *Emerging Journalistic Verification Practices Concerning Social Media*, *Journalism Practice*, 10:3, 323-342
- Broersma, M. & Graham, T. (2012). *Social media as a beat*, *Journalism Practice*, 6:3, 403-419
- Bruno, N. (2011). *Tweet First, Verify Later? How Real-time Information Is Changing the Coverage of Worldwide Crisis Events*. Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism, University of Oxford.
- Bruns, A. (2008). *The active audience: Transforming journalism from gatekeeping to gatewatching*. Teoksessa C. Paterson and D. Domingo (toim), *Making online news: The ethnography of new media production*. New York: Peter Lang.
- Deuze, M. 2008. *Understanding Journalism as Newswork: how it changes, and how it remains the same*, *Westminster Papers in Communication and Culture*, 5(2): 4–23.
- Fletcher, R (2018) *Reuters Digital News Report 2018: Misinformation and Disinformation Unpacked*, University of Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism.
- Ganor, B. (2002). *Defining terrorism: Is one man's terrorist another man's freedom fighter?*, *Police Practice and Research*, 3(4), 287-304.
- Gripsrud, J. (2000). *Tabloidization, Popular Journalism and Democracy*. Teoksessa Colin Sparks and John Tulloch (toim.) *Tabloid Tales - Global Debates Over Media Standards*, Lanham: Roman & Littlefield Publishers, 285-300
- Heinderyckx, Francois. (2015). *Gatekeeping theory redux*. Teoksessa Vos, T., & Heinderyckx, F. (Toim.). *Gatekeeping in transition*. Routledge. 253-267.
- Hellman, H & Nieminen, H. (2015). *Mediayhtiönä yhteiskunnassa* Teoksessa Malmelin, N. & Villi, M. *Mediajohtaminen: Näkökulmia uudistuvaan media-alaan*. Helsinki: Gaudeamus.

- Hermida, Alfred. (2012). *Tweets and truth. Journalism as a discipline*. Journalism Practice, 6:5-6, 659-668
- Hermida, Alfred. (2010). *Twittering the news*, Journalism Practice, 4:3, 297-308
- Hirsjärvi, S., & Hurme H. (2008). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun Teoria ja Käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Huuskonen, Laura M. (2018). *Ensi tiedot Twitteristä? Sosiaalisen median lähteet reaaliaikaisessa verkkouutisoinnissa*. Teoksessa Pekka Isotalus, Jari Jussila & Janne Matikainen (toim.) *Twitter viestintänä: Ilmiöt ja verkostot*. Tampere: Vastapaino, 211-232
- Iltalehti, 2017. *Oikaisu Iltalehden julkaiseman videon otsikosta*. Iltalehti.
http://www.iltalehti.fi/kotimaa/201708192200337181_u0.shtml. [Viitattu: 6.12.2018]
- Iltta-Sanomat, 2017. *Turun puukotuksista epäillyn henkilöllisyys vielä mysteeri*.
<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005331904.html>. [Viitattu 8.12.2018]
- Iltta-Sanomat, 2018. *Turun puukotuksista tuomio - oikeus: terroristinen teko Abderrahman Bouanane elinkautiseen vankeuteen*. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005720837.html>. [Viitattu: 20.2.2019]
- Jenkins, B. M. (1974). *International terrorism: a new kind of warfare* (No. P-5261). RAND CORP SANTA MONICA CALIF.
- Johansson, S. (2007). *Reading tabloids: tabloid newspapers and their readers*, Huddinge: Södertörns högskola.
- Juntunen, L. (2009). *Journalistinen etiikka kriisissä*. Media & viestintä, 32(2).
- Kalogeropoulos, A. (2018). *Reuters Digital News Report 2018: Which Brands Do We Trust and Why?* University of Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism.
- Kivioja, P. (2018). *Iltapäivälehtien evoluutio median murroksessa : Hiipuva printti, nouseva digitaalinen mahti ja ansaintamallin uusi asento*, Tampere: Tampere University Press
- Kivioja, P. (2008). *Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa*, Tampere: Kopio Niini
- Lankford, A., & Madfis, E. (2018). *Don't name them, don't show them, but report everything else: A pragmatic proposal for denying mass killers the attention they seek and deterring future offenders*. American behavioral scientist, 62(2), 260-279.

- Lewis, J., & Cushion, S. (2009). *The thirst to be first: An analysis of breaking news stories and their impact on the quality of 24-hour news coverage in the UK*. *Journalism Practice*, 3(3), 304-318.
- Lewis, S. C. (2012). *The tension between professional control and open participation: Journalism and its boundaries*. *Information, Communication & Society*, 15(6), 836-866.
- Malmelin N., Villi, M. (2015). *Mediatyön aika* Teoksessa Malmelin, N. & Villi, M. *Mediajohtaminen: Näkökulmia uudistuvaan media-alaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Manninen, V. J. (2017). *Sourcing practices in online journalism: an ethnographic study of the formation of trust in and the use of journalistic sources*. *Journal of Media Practice*, 18(2-3), 212-228.
- Manninen, V. (2013). *Luottamuksen perusteet: Suomalaisten verkkotoimittajien lähdekäytännöt*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Viestintätieteiden laitos.
- Martin, L. J. (1985). *The media's role in international terrorism*. *Terrorism*, 8(2), 127-146.
- Meyer, Philip (2004) *The Vanishing Newspaper: saving journalism in the information age*, Columbia: University of Missouri.
- Mäntylä, J. & Karilainen, J. (2008). *Journalistietiikan kehitys Suomessa ja Euroopassa*. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Journalismin tutkimusyksikkö. Sarja B49. Saatavilla: <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7262-6> [Viitattu 5.12.2018].
- Palmén, T. (2019). *Yllättävä ratkaisu: Turun puukkoiskusta tuomittu Bouanane tyytyy elinkautiseen tuomioonsa – hovioikeuskäsittely on peruttu*. MTV Uutiset. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/yllattava-ratkaisu-turun-puukkoiskusta-tuomittu-bouanane-tyytyy-elinkautiseen-tuomioonsa-hovioikeuskasittely-on-peruttu/7259684>. [Viitattu 20.2.2019]
- Paulussen, S. & Harder, Raymond A. (2014). *Social Media References in Newspapers*. *Journalism Practice*, 8:5, 542-551
- Rahkonen, J., & Ahva, L. (2005). *Hiipivä tuho*. *Media & Viestintä*, 28(1).
- Ranta, N. (2018). *Turun puukotusiskusta tuomio - oikeus: terroristinen teko, Abderraham Bouanane elinkautiseen vankeuteen*. *Ilta-Sanomat*. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005720837.html>. [Viitattu 14.2.2019]
- Reich, Z. (2011). *Source credibility and journalism: Between visceral and discretionary judgment*. *Journalism Practice*, 5(1), 51-67.

- Rogers, T. (2017). *What is a breaking news story?* Yhdysvallat: Thoughtco.
<https://www.thoughtco.com/what-is-a-breaking-news-story-2073757>. [Viitattu 5.12.2018.]
- Ruonakoski, E. (2017). *Vääriä huhuja liikkeellä Turun tapahtumiin liittyen - kauppakeskus Myllyä tai Skanssia ei ole evakuoitu*. MTV Uutiset. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/vaaria-huhuja-liikkeella-turun-tapahtumiin-liittyen-kauppakeskus-myllya-tai-skanssia-ei-ole-evakuoitu/6541794#gs.YFSyLuI> [Viitattu 7.12.2018]
- Ruuskanen, S. (2010). *Kuolema iltapäivällä: Postmoderni subjekti ja reaalinen iltapäiväjournalismissa*. Tampere: Tampere University Press.
- Saari, H. (2007). *Isku tajuntaan!: Suomen iltapäivälehdistön lyhyt historia*. Helsinki: Johnny Kniga.
- Saltzis, K. (2012). *Breaking news online: How news stories are updated and maintained around-the-clock*. *Journalism Practice*, 6(5-6), 702-710.
- Shoemaker, P. & Reese, S. (1996). *Mediating the message: Theories of influence on mass media content*. Toinen painos. White Plains: Longman Publishers.
- Singer, J. B. (2003). *Who Are These Guys? The online challenge to the notion of journalistic professionalism*. *Journalism*, 4(2): 139–163.
- Sparks, C. (2000). *Introduction: The Panic over Tabloid News*. Teoksessa Colin Sparks & John Tulloch (toim.) *Tabloid Tales – The Global Debates over Media Standards*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 1–40.
- Starbird, K., Maddock, J., Orand, M., Achterman, P., & Mason, R. M. (2014). *Rumors, false flags, and digital vigilantes: Misinformation on Twitter after the 2013 Boston Marathon Bombing*, IConference 2014 Proceedings.
- Sundar, S. S. (2008). *The MAIN model: A heuristic approach to understanding technology effects on credibility*. Teoksessa M. J. Metzger & A. J. Flanagin (Toim.), *Digital media, youth, and credibility*. Cambridge, MA: The MIT Press, 73–100
- Tamminen, J. (2016). *Imatran poliisi antoi avaimet käteen trolleille*. Uusi Suomi.
<https://www.uusisuomi.fi/kotimaa/209764-nakokulma-imatran-poliisi-antoi-avaimet-kateen-trolleille> [Viitattu 9.12.2018]
- Tiittula, L., Ruusuvuori, J. (2005). *Haastattelu: Tutkimus, Tilanteet ja Vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.

Tuomi, J. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Unesco. (2017). *Terrorism and the media. A handbook for journalists*. Unesco. Paris.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002470/247074E.pdf> [Viitattu 6.12.2018]

Vergeer, M. (2015). *Peers and Sources as Social Capital in the Production of News: Online Social Networks as Communities of Journalists*. *Social Science Computer Review* 33:3, 277-297

Vis, F. (2013). *Twitter as a reporting tool for breaking news*. *Digital Journalism*, 1:1, 27-47

Zaller, J. (1999). *Market competition and news quality*. Teoksessa *Annual Meetings of the American Political Science Association*. Atlanta, GA. Saatavana: [http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/zaller/News% 20quality% 20paper.PDF](http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/zaller/News%20quality%20paper.PDF).

Zelizer, B. (2007). *On "having been there": "Eyewitnessing" as a journalistic key word*. *Critical Studies in Media Communication*, 24(5), 408-428.

Liitteet

Haastattelukysymykset:

YLEISET

1. Mikä oli roolisi Turun puukotuksen ensiuutisoinnissa? Milloin olit töissä ja missä roolissa?
2. Minkälainen työnjako toimittajien kesken vallitsi sinun työvuorosi aikana?
3. Mistä lähteistä kaivoit tietoa tapahtumista?
4. Mitä pidit alkuvaiheessa tärkeimpänä lähteenä?
5. Miten arvioit tarjolla olleiden lähteiden määrää?
6. Vaikuttiko kiire siihen, kuinka kauan pohdit jonkin lähteen luotettavuutta?

SOSIAALINEN MEDIA

1. Mitä sosiaalisia medioita käytit lähteenä? Piditkö jotain tiettyä sosiaalista mediaa muita luotettavampana? Miksi?
2. Miten arvioit sosiaalisesta mediasta tulleiden tietojen luotettavuutta? Miten tietoja vahvistettiin?
3. Miten sosiaalisen median lähteistä valikoitui ne, joita päädyit käyttämään?
4. Mitkä tekijät vaikuttivat siihen, mitä lähteitä käytit ja mitä et?
5. Minkälaisia tietoja erityisesti kaivoit sosiaalisesta mediasta?

SILMINNÄKIJÄHAVAINNOT JA LUKIJAT

1. Kuinka luotettavina pidit lähtökohtaisesti silminnäkihavaintoja paikan päältä?
2. Miten arvioit silminnäkihavaintojen luotettavuutta?
3. Jätitkö silminnäkihavaintoja julkaisematta tai silminnäkiä haastattelemana epäluotettavuuden vuoksi? Millä perusteella?
4. Miten arvioit lukijoilta (muilta kuin silminnäkiä) tulleiden tietojen luotettavuutta?
5. Mitkä tekijät ohjasivat haastateltavien valintaa?

VIRANOMAISET JA MUUT LÄHTEET

1. Kyseenalaistitko viranomaisten antamia tietoja millään tavalla?
2. Kuinka paljon toisten medioiden uutisointia seurattiin?
3. Käytettiinkö muita lähteitä (kuin somea, lukijoita ja silminnäkiä, muita medioita tai viranomaisia)? Mitä?